

583390

5

PANUKALA SA PAGKAKANA

NANG

REPÚBLIKA NANG PILIPINAS

BFE D

PANUKALA SA PAGKAKANÁ

NANG

REPÚBLIKA NANG PILIPINAS

~~~~~  
MEY PAHINTULOT ANG GOBIERNO.  
~~~~~

KAVITE
--

Limbagan, sa kapamahalaan ni M. Z. Fajardo.

1898.

NEW YORK
1885
1892

Sa M. Presidente nang Gobierno Revolucio-
nario ó Pamunoang Tagapagbanihong puri.

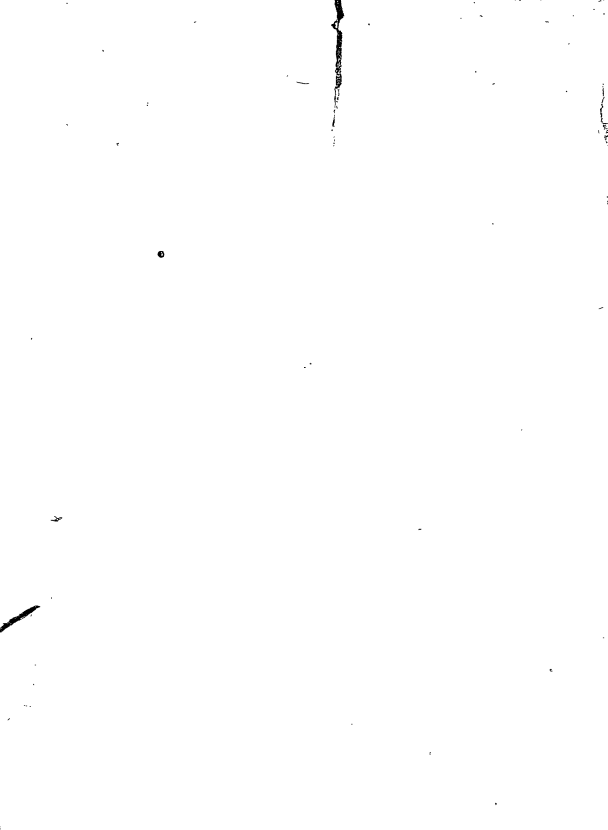
Si Apolinario Mabini, taglay ang puspos na galang, ay dumudulog po sa inyo at nagsasaysay:

Sa pagka't di nalilingid sa kaniya na sa ganitong kapiitan nang bayan ay may katungkulan ang sino mang taga Pilipinas na umabuloy sa boong makakaya sa pagtatayo ng lubhang malaking gawa ng ating pagbabagong buhay, at natatanto din ang pagkakailangang magcaroon ang bayan ng kamunti man lamang pagkaaninaw tungcol sa katatayoan at pagkabuhay ng isang bayang nagsasarili, upang macapamili ng lalong maigui, ay sumulat ng isang munting libro na ang Pamagát ay «PANUKALA SA PAGKAKANA NANG REPÚBLIKA NANG PILIPINAS.»

Sa pagka't walang nakahihila sa kaniya kundi ang nakaisaisang hangad na paquinabangan ng kaniyang mga kababayan ang kamunti pa niyang lakas, ay namamanhik sa inyo na mangyaring ipalimbag at ipakalat ang nasabing libro at magpasingil sa kangino mang magcailangan nito ng halagang maaabot ng lahat na hanap-buhay, upang magamit yaon sa mga kailangan sa Pagbabangong puri (Revolución) gaano man ang halagá.

Ingatan po kayo ng Dios na mahabang panahon. Tangway ikalima ng Julio ng taong isang libo walong daan at siyam na pu't walo.

At. Mabini.

GOBIERNO REVOLUCIONARIO NĠ PILIPINAS
6 NANG JULIO NANG TAONG 1898.

Ayon sa kahinġiang nanġunġuna, ay limbaguin at ikalat ang librong sinasabi, na ang halagá ay *isang peseta* bawat isa, na iuukol sa mġa kailanġang sinasabi nġ gumawa.

E. AGUINALDO.

SA BAYANG PILIPINAS

Sa pagca't talastas co na ang pagbabangon ay isa lamang paghahalili ó pagiiba caya, ay quinusá cong yao'y siyang maguing dahil nang iyong ganap na pagbabagong buhay at pagbalat cayó.

Sa bagay na ito'y idinulot co sa iyo ang tunay na sampong utos nang Dios, upang mata-roc mo na ang bait, ang iyong sariling calooban ang nacaisaisang matibay at uagás na pangtungtungan nang pagaalaga sa iyong ugali, at gayon din naman ang casipagan ang siya lamang lalong matibay na haligui nang pagpapalaqui sa iyong catauan. Dehil dito'y mapagquiquilala mo na ang tunay na capurihan, ang uagás na camahalan ay di naquiquita sa dugó; cundi sa ugali nang tauo na linalang sa hinga nang bait at sa himas nang malinis na gaua.

Kinusa co rin namang iguhit doon ang simuláng mapagcucunan mo nang dapat asalin sa iyong bayan, na hindi pa na-aabot nang iyong

pagiisip, alang-alang sa pangangalaga at pagpu puyat nang nagpapanggap mong ina na malapit pang di palac sa inang pangaman ó inali; ibig cong ipaquilala sa iyo na ang cagalingan nang isa ay di macacatumbas nang cagalingan nang lahat, na ang isang tauo ay ualang halaga cun ititimbang sa isang bayang hari nangang iuacsi iyang carayotan at di itong paghahangad nang iyo lamang na pagcapacaling na siyang dumadagan at umiinis sa iyo, iyang capanaghilian at pagmamapuri na nacaduduahagui sa iyo at ang cahambugan at catabilang iquinahahalay mo. Kinacailangang tunay na butasan mo ang iyong mangá ugat nang lumabas na paminsanan iyang buloc at masamang dugong isinilid nang iyong ina-inahan, upang yaoy quilanlin mong utang sa caniya magpacailan man.

Ito nga't di iba ang pagbabagong ugali na hinahaḡad co: ang pagbabalat cayó ay maqui-
quita mo dito sa Panucala sa panahong sasapit.
¿Nataosan co caya ang aquing hinahaḡad?

Icao na ang magsabi, yayamang dahil lamang dito caya aco cumucuhang tanong sa iyo; nguni't ang masasabi co lamang ay, cung pagni-
nilayin mo ang aquin mangá gaua, ay, maqui-
quilalang pilit na uala acong ibang pacay cundi
ito: una ay turuan ang mangá tauo; saca bi-
guian sila nang lalong malalaquing caluagan at
calayaan, nang pagsaquitan nang baua't isa sa
boó niyang caya ang lalo niyang minamabuti

sa daan nang magaling at nang catouiran; bago co ibubucas ang pintó nang pamamahala sa bayan sa maḡa marurunong, nang canilang usiguin at lipulin nang ualang saua at humpay ang masamang gauí na binanguit co sa itaas, upang ang manḡa quilos nang naturang pamamahala ay sumunod sa atas nang bait, maquisama sa gauang magaling at tumunḡo lamang sa catouiran; tuloy namang aanyayahan nang pacundangán ang manḡa tumutulong nang lalong malaqui sa manḡa dadalhin nang bayan, nang pagtatangquili nang lahat na gumagaua nang magaling at nang pitagan ang manḡa babaying may puri; at catapustapusa'y sa capupunan nang lahat nang ito ay uala acong quiquilingán at uala namang cacabiguin sa pamamahagui nang manḡa paquinabang at dadalhin sa bayan, upang maitayó co ang casamahan nang manḡa tauong mahal, hindi sa dugó at hindi rin sa manḡa carangalang paquitang tauo, cundi sa puso at tunay na carapatan nang bauat isa.

Naquita mo na't itong pacay ay mahirap at malaqui; nḡuni't sa iyo aco umaasa, palibhasa'y icao ay malaqui rin at malacas pa.

Naualan ca nang manḡa anac na daquila at hindi mapapalitan, nḡuni't ualang cailanḡan: gumaua tayo at umasa at ang Dios ay lalong malaqui sa lahat.

Mayo nang 1898.

ANG TUNAY NA SAMPUNG UTOS NANG DIOS

Una. Ibiguin mo ang Dios at ang iyong puri ng lalo sa lahat ng bagay: ang Dios na siyang bucal ng boong catotohanan, ng boong catuiran at boong lacás; ang paghahañgad ng puri ang siya lamang macaaquit sa iyo na huag magbulaan, cundi laguing manuto sa catuiran at magtaglay ng casipagan.

Icalaua. Sambahin mo ang Dios sa paraang lalong minamatuid at minamarapat ng iyong bait at sariling calooban, na cun tauagui'y consiensa; sa pagca't sa iyong consiensa na sumisisi sa gaua mong masama at pumupuri sa magaling ay doon nangungusap ang iyong Dios.

Icallo. Sanayin mo at dagdagan ang catutubong alam at talas ng isip na ipinagcaloob ng Dios sa iyo sa pamamag-itan ng pagaaral, at pagsaquitan mo sa boong macacaya ang gauang quinahihiligan ng iyong loob, na huag cang sisinsay cailan man sa daan ng magaling at ng catuiran, ng mapasa iyo ang lahat na bagay na dapat mong cailanganin at sa paraang ito'y macatulong ca sa icasusulong ng calahatan: cun gayo'y magaganap mo ang ipinatutungcol sa iyo ng Dios sa buhay na ito, at cun ito'y maganap mo'y magcacapuri ca at cun may-

puri ca na'y ipatatanghal mo ang calualhatian n̄g iyong Dios.

Icapat. Ibiguin mo ang iyong bayan ó Inang bayan na ca-icalaua n̄g Dios at n̄g iyong puri at higit sa iyong sarili, sa pagca't siya ang naca-isa-isang Paraisong pinaglaguian sa iyo n̄g Dios sa buhay na itó; bugtong na pasunod sa iyong lahi; nacaisa-isang mamamana mo sa iyong m̄ga pinag-nuno; at siya lamang pagasa n̄g iyong inaac: dahil sa caniya'y humahauac ca n̄g buhay, pagibig at pagaari: natatamo mo ang caguinhauahan, capu-rihan at ang Dios.

Icalima. Pagsaquitan mo ang caguinhauahan n̄g iyong bayan n̄g higit sa iyong sarili at pag-pilitan mong siya'y pagharian n̄g cabaitan, n̄g catuiran at n̄g casipagan: sa pagca't cun maguin-haua siya'y pilit ding guiguinhaua icao at ang iyong casambahay at camaganacan.

Icaanim. Pagpilitan mo ang casarinlán n̄g iyong bayan, sa pagca't icao lamang ang tunay na macapagmamasakit sa caniyang icadadaquila at ica-tatanghal, palibhasa'y ang caniyang casarinlan ang siya mong sariling caluagan at calayaan, ang ca-niyang pagca daquila ang magdadala sa iyo n̄g lahat mong cailangan at ang caniyang pagcatanghal ang siya mong cabantugan at cabuhayang ualang hangan.

Icapitó. Sa iyong baya'y huag cang cumilala sa capangyarihan nino mang tauo na hindi pala-gay ninyong magcacababayan, sa pagca't ang bo-ong capangyariha'y sa Dios nag mumula at ang Dios ay sa consiensia n̄g bauat tauo nangun̄gusap; caya't ang sino mang ituro at ihalal n̄g manḡa consiensia n̄g lahat na mamamayan ang siya la-mang macapagtataglay n̄g uagas na capangyarihan.

Icaualó. Ihanáp mo ang iyong bayan n̄g Re-

pública, yaon bagang ang lahat na nagpupuno ay palagay ng mañga namamayan, at huag mong payagan cailan man ang Monarquía ang pagcaca-roon бага nang hari; sa pagcat ualang binibigyan ang hari nang camahalan cundi ang isa ó ilan lamang na maganac upang maitanghal ang sarili niyang camaganacan, na siyang pangagalingan nang lahat na maghahari; hindi ganito ang República na nagbibigay ng camahalan at carapatan sa lahat ayon sa bait ng batas isa, nang pagcadaquila alangalang sa caluagan at calayaan at ng casaganaan at cadilagang tinataglay ng casipagan.

Icasiam. Ibiguin mo ang iyong capua tauo paris ng pag ibig mo sa iyong sarili, pagca't biniguan siya ng Dios at gayon din naman icao ng catungculang tulongan ca at huag gauin sa iyo ang di niya ibig na gauin mo sa caniya; nguni't cun ang iyong capua ay nagcuculang dito sa camahalmahalang catungculan at nagtatangca ng masama sa iyong buhay at calayaan at pag aari, ay dapat mong ibual at lipulin siya pagca't ang mananaig ngayo'y ang cauna-unahang utos ng Dios na mag ingat ca at ini-ingatan quitá.

Icapú. Laguing itatanggi mo sa iyong capua ang iyong cababayan at lagui namang aariin mo siyang tunay na caibigan at capatid ó cundi ma'y casama, palibhasa'y iisa ang inyong capalaran, iisa rin naman ang inyong casayahan at cadalamhatian, at gayon ding nagcacaayon ang inyong mga hinahangad at pag-aari.

Caya't habang tumutulay ang mga patuto ng mga bayan na ibinangon at inaalagaan ng pagcacananiya ng mga lahi at angcan, ay sa caniya lamang dapat cang macuisama at tunay na maquipagisa sa hinahangad at pagaari, upang magcalacas ca sa paquiquibaca sa caauay ninyong dalaua at

sa paghanap nang lahat na quinacailangan sa cabuhayan ng tauo.

Unang tagobilin.—Tayo ay tinuruan at binihasa ng Pamunoang castila at mga Paring religioso sa laguing pagtataas nang ating mga mata at ating pag-iisip sa isang balobalong langit, upang bayaan natin sila sa pagtatamong hinusay ng mga cagalingan dito sa lupa. Caya't lason sa canila ang macaquita at macabasa tayo ng mga librong macapagtuturo sa atin ng mga catotohanang ito, na cung maganap natin ay matatamong ualang sala ang caguinhauahan sa buhay na ito at sa cabilay ang calualhatian at cabuhayang ualang hangan. -

Icalauang tagobilin.—Ang inang bayan ay hindi lamang ang cabayanan (provincia), hindi lamang ang bayan (pueblo) at lalong hindi ang lugal na pinangana-can sa bauat isa; ang lahat na cabayanan, ang lahat na bayan at ang lahat na lugal na tinubuan nino mang taga Pilipinas, cahit ano ang caniyang sinasamba at ano man ang canyang salita, ang siyang tunay na Bayang Pilipinas na ina nating lahat.

PANUKALA SA PAGBABANGON

NANG

REPÚBLICA NANG PILIPINAS

UNANG CASAYSAYAN.—*Tungcol sa mang̃a taga
Piiipinas.*

1.—Mang̃a taga Pilipinas: una ang mang̃a tubo sa lupang nasasacop ng̃ República ng̃ Pilipinas; icalaua ang mang̃a anac ng̃ ama ó inang taga Pilipinas, cahi ma't tubo sa ibang lupa; icatlo ang mang̃a taga ibang lupa na nagcaroon ng̃ catibayan ng̃ pamamayan dito; icapat ang mang̃a cahit ualang catibayan ay nabilang na sa mang̃a mamamayan sa alin mang bayang sacop ng̃ República.

Naaalis ang pagca taga Pilipinas cung lumipat ng̃ pamamayan sa ibang lupa ó tumangap caya ng̃ catungculan sa ibang Pamunoan ng̃ ualang pahintulot ang sa República.

Nabibilang sa mang̃a taga ibang lupa: una ang

manġa tubo dito sa República, cunġ ang magugulang ay manġa taga ibang lupang hindi nalipat dito nġ pamamayan; icalaua ang manġa anac nġ amang taga ibang lupa, cahit ang ina'y taga rito, cailan ma't quinilala nġ ama ang anac upang masunod sa caniyang pinamamayanan.

Macahihinġi sa Kapisanan (Congreso) nġ catibayan sa paglipat dito nġ pamamayan ang manġa taga ibang lupang natitira dito alang alang sa alin man sa manġa cadahilanang ito: una sa pagca't nacapagasaua sila sa babaying taga rito; icalaua sa pagca't may natatayo silang hanap-buhay dito sa capuluan ó nacatuclas caya nġ ano mang mapagquiquitaan na malaquing halaga. ó may lupain caya ó bahay na ipinagbabayad nġ malaquing ambagan. ó may calacal cayang pinamumuhunan nila nġ sarili at malaquing halagá ayon sa acala nġ Capisanan; at icatlo sa pagca't nacagaua nġ malalaquing paglilinġod sa icagagaling at icatitimaua. nġ República.

Mabibilang sa manġa mamamayan dito sa Pilipinas ang manġa anac nang manġa taga ibang lupang natitira dito, cun pagsapit sa dalauangpu at isang taong ganap ay mamayan dito at humauac nang ano mang hanap-buhay na may casaysayan at tumalicolod sa pinamamayanan nġ caniyang magugulang sa harap nang catampatan may capangyarihan.

2.—Ang manġa taga ibang lupa ay macatatayo cailan ma't ibig nila sa lupang nasasacop nitong Capuluan, at macapaghahauac ng hanap-buhay ó ano mang catungculan na hindi hinihinġan nang manġa cautusan nġ catibayang galing sa may manġa capangyarihan dito sa Pilipinas.

Ang hindi nalipat dito nġ pamamayan ay hindi macahahauac nġ catungculang may taglay na ca-

pangyarihan sa bayan ó macapagpaparusa caya sa tauong bayan.

3—Ang sino mang taga Pilipinas ay may catingulang manadata at magtanggol sa bayan cun siya'y cailanganin ayon sa cautusan, at umambag naman ñg nauucol sa caniyang pagaari sa mangá cailangan ñg bayan.

Hindi ipahihintulot sa alin mang cautusan na mabayaran nang salapi ang paglilincod sa sandatahan; ñguni't hindi gagamit sa hocbong pangdigma nang tauong dimaan sa pilit haban mayroong maquitang maglincod ñg kusa.

Sino may hindi mapipilit magbayad ñg ambagang hindi ipinacacana at tinatangap ñg Capisanan.

4.—Ang sino mang taga Pilipinas at taga ibang lupa ay hindi mapipiit, cundi siya pagbuntuhan nang mangá hinalang may caliuanagan at catuiran na siya ang may sala, ó cun siya caya'y nasuboc sa pag gaua nang casalanan.

Ang sino mang piitin ay ibibigay pagdaca sa Hucom na may capangyarihan, at ito'y siyang magmamacaalam sa ilalim nang boo niyang panagot na huag gamitan ang napipiit ñg ano mang gauing pagpapasigao at pagpapahirap at agad-agad susugpuin ang ano mang maquitang paglabag sa capurihan at mabuting pinagaralan. Capag tinanggap ñg naturang may capangyarihan ang alin mang napipiit ay uusisaing agad-agad cun ito'y dinala sa ibang lugal ó cun pinahirapan, at alin man dito ang nagaua ay gagamitin capagdaca ang paguusig na catampatan laban sa mangá nagculang.

Ang alin mang pagpiit ay pauaualang bagsic ó isusulong sa pagcabilango sa loob nang pitongpu at dalauang oras mulang isulit ang napiit sa Hucom na may capangyarihan. Ang pasiyang isadya sa alin man sa cabagayang yaon ay ipatatanto sa

may hañgad sa loob ñg nasabing panahon ó tacdá.

5.—Hindi mabibilango ang sino mang taga Pilipinas cun ualang utos ang Hucom na may capangyarahán.

Ang pasiyang capalamnan nitong utos ay pagtitubayin ó pauaualang-bagsic, capag nadingig ang tinuturang may sa'a sa loob ñg pitongpu at dalauang oras na susunod mulang magaua ang pagbibilango.

Ang sino mang tauong mapiit ó mabilango sa caparaanang nasisinsay sa ipinaguutos ó sa mangá gauang di nabibilin sa cautusan ay pauaualan agad sa cahingian niya ó nino mang mamamayan. Ibibilin nang cautusan ang paraan nang madaling paggaua ñg pagpapaluag na ito at gayon din naman ang mangá quinacailangan upang lapatan ñg mabilis na parusa ang mangá nagsigaua nang di nadapat na pagpiit ó pagbibilango.

6.—Ualang macapapasoc sino man sa pamamahay nino mang taga Pilipinas ó taga ibang lupang natitira dito, nang ualang pahintulot ang maybahay, liban na lamang cun acalain ñg Hucom na di maipagpapaliban ang paguusisang ito, at cun magcaganito'y idadaos yaon sa paraang nabibilin sa cautusan.

Ang paghahalughug ñg mangá casulatan at cangsagaan ay gagauing palagui sa harap ñg mayari ó nang isang casambahay nito, at cun uala ay sa harap nang dalauang sacsing cahangan ó cababayan.

7.—Hindi mapipiguil at hindi rin mabubucsan nang Punongbayang hindi Hucom ang mangá sulat na inihulog sa coreo.

8.—Ang lahat nang pasiya tungcol sa pagbibilango, sa paghahalughug nang bahay ó sa pagpiiguil nang sulat ay magcacaroon nang cadahilanan.

9.—Sino mang taga Pilipinas ay di mapipilit magbago nang bahay ó ng lupang tabanan, cun hindi ito ipagutos sa hatol na ilinagdá nang catampatang may capangyarihan, capagnadingig ang may usap, sa mangá bagay na nabibilin sa cautusan.

10.—Hindi maicacapit cailan man ang parusang samsamin ang mangá pagaari at sino ma'y hindi maaalisan nang caniyang pamumuhay, cundi yaon iutos nang may capangyarihan sa napagquiquilalang icagagaling nang lahat; ngunit cun magcagayon ma'y papalitan nang nauucol sa halagá.

Cun hindi magcacaganito'y samponin ng mangá Hucom at ibabalic ang pagaari sa inalisan.

11.—Hindi rin maicacapit cailan man ang parusang patayin, sapagca't ang tapat na parusang nauucol sa catouiran ay di dapat tumungo sa ibang bagay cundi sa pagbabago at pagbabalic loob ng may sala, cailan ma't ito'y itutulot ng hayag na pagbabayad sa nagauang sala.

Natatangi lamang dito ang paglabag ng mangá sandatahan sa harap nang caauay, sa pagca't cun magcacaganito'y maaalisan ng buhay ang tunay na may sala, cun mahihila ang boong hocbo sa gauang masama pag hindi ito guinaua.

12.—Ang República palibhasa'y isang Katipunan ay di nagtataglay ng ano mang religion, cundi ipinaubaya sa consiensa nang baua't catauo ang boong capangyarihan sa pagpili nang inaacala niyang lalong marapat at matuid.

Caya't sa loob nang bacuran nitong Pilipinas ay di maliligalig ang sino man dahil sa mangá caisipang tinataglay niya tungcol sa religion at sa pag gamit nang pagsambang minamagaling niya, at ang hindi lamang ipahihintulot ay ang hayag na pagsalansang sa ugaling minamabuti nang lahat nang tauo.

Gayon ma'y di magagauí nang ualang pahintulot ang may capangyarihan ang ano mang hayag na pagbibigay puri sa isang religión.

13.—Ang sino ma'y macapipili at macapagaaral nang gauang lalo niyang minamabuting tunculin sa paghahanap-buhay.

Ang sino mang mamamayan dito ay macapata-tayo at macapaglilagay nang bahay na talagang pagtuturuan ó pagaaralan ayon sa mangá cautusan.

Ang Pamunoan ang magbibigay nang mangá catibayan tungcol sa ano mang catungculan at siyang magsasabi nang mangá casangcapang dapat taglayin nang lahat na magsipaghangad noon at nang paraang dapat pagcaquilanlan nang canilang carapatan.

Isang tanging cautusan ang magsasabi ñg mangá catungculan nang mangágsisipagturo at ñg mangá patungtungang dapat sundin sa pagtuturo sa mangá bahay na palagay nang bayan.

14.—Ang sino mang mamamayan ay may catourang:

Macapagpahayag nang caniyang mangá caisipa't inaacala, maguing sa bibig maguing sa sulat, at macagagamit nang limbagan ó nang iba pang ganitong paraan na hindi mapaquiquialaman at mababago nino man.

Magcatipon ñg tahimic at hinusay.

Mangagamit at mangaglamita sa anomang cabuhayan ñg tauo.

Macapagharap na isa-isa ó pisan-pisan ng ano mang cahingian sa Kapisanaan (Congreso), sa Tanungnan (Senado), sa Presidente ñg República at sa iba't ibang may capangyarihan.

Gayon ma'y hindi pahihintulutan cailan man sa loob ñg lupain ñg República na matira ang mangá Kapisanaan ñg mangá paring religioso na may si-

nusunod na Puno sa Roma sa piling ng Papa. Ang malalabi lamang dito ay ang mga Katipunan (Congregaciones) ó Kapatiran (Hermandades, Cofradías) na lubos na nasasacupan ng Obispo.

Hindi pahihintulutan ang ano man Katipunan ó casamahan tungcol sa magaling, cun ang casulatang pinagcayarian sa pagtatayo noon ay di naquiquita at minamagaling ng tunay na may capangyarihan, bucod lamang ang mga samahan ó lamitahan sa pangangalacal at ano mang hanap buhay.

Ang capangyarihan sa paghaharap ng ano mang cahingian ay di magagamit ng alin mang casamahan ng sandatahan. Hindi rin macagagamit noon ang sino mang tauong nabibilang sa mga sandatahan, cundi alinsunod sa ipinag-uutos sa caniyang casamahan at cung natutungcol dito.

15.—Ualang maca pag bibigay usap at macahatol sa sino mang namamayan cundi ang Hucom ó Tribunal na may catampatan, alinsunod sa cautusang nangunguna sa pag gaua ng casalanan at sa paraang nabibilin sa cautusang itó.

16.—Ang mga namamayang sumapit sa dalauangpu at isang taong sincad at hindi hampas lupa at hindi rin binibiguiang usap at nahatulan sa ano mang casalanan, ay macapipili at macapaghahalal sa ano mang catungculan sa bayan; nguni't upang mapili sila ay quinacailangan bucod dito na matutong bumasa't sumulat at mag taglay ng iba pang casangcang hinihingi ng cautusan sa baa't catungculan.

Tatauaguing hampas lupa ang mga ualang napagquiquilalang hanap-buhay, ó di caya'y ualang pinagcacaquitaan cundi ang laro.

17.—Ang mga babaying taga Pilipinas ay di macahahuac ng ano mang catungculang may capang-

yarihang maca pag parusa sa tauong bayan; ñguni't macahahauac ñg mġa di nag tataglay ñg capangyarihang ito, cun nacacapit sa canilang catayuan at cailan ma't sila'y di namumuhay ñg halaghag at mag taglay ñg mġa casangcapanghinihiñgi nang cautusan.

Ang calamangan nila'y hindi papasoc sa sandatahan at di mag babayad ñg ambagang iatac ó iayao sa baua't catauo ó ulohang ambagan; ñguni't mag babayad ñg nauucol sa catungculan ó hanapbuhay na canilang hauacan. Ang mġa nag babayad ñg ambagan na sumapit sa dalauangpu at isang taong sincad, at di nasusucuban ñg capangyarihan ñg magulang ó nang asaua, ay magcacaroon nang catuirang macapaghalal sa ano mang catungculan sa bayan. liban na lamang cun iuala nila ang capangyarihang ito sa pamumuhay na halaghag ó sa pagca't sila'y binibiguiang usap ó nahatulan sa ano mang casalanan.

Ang mġa babayi ay macapag-aaral ñg ano mang sanġa ñg carunungan maguing sa isip maguing sa quimotin ó talas ñg camay sa mġa sanayang palagay ñg bayan at macahahauac ñg ano mang catungculang na uucol sa mġa catibayang canilang macuha.

18.—Itititic ñg mġa cautusan ang mġa patuntuñgang quinacailangan upang quilalanin sa manġa mamamayan at houag mapuing nino man ang mġa catuirang quinquilala sa canila ñg casaysayang itó sa paraang hindi maca aapi sa calahatan at sa may mġa capangyarihan.

Pasisiyahin din naman ang pananagot na aacoin ñg mġa Hucom at iba pang may capangyarihan na sumalansang sa mġa catuirang itó, pati nang parusang lalapat sa canilang catauan ó nang casiraang sasapit sa canilang pag aari.

At gayon din ihahanay ang mga patuntungang naayos sa cabaitan at matuid upang mapag tibay sa mga babaying may puri ang galang at pacundangang dapat ibigay sa canila ng mga lalaqui at ang calamangang dapat iparaya sa canila ng bayan sa boong panahon, dala ng mabuting aral at magaling na ugali.

19.—Ang mga catuirang nabibilin sa una, ica-laua at icatlong pargcat ng núm. 14 ay di masasansala muna, at ang mga taning na natatalá sa mga bilang na 4 at 5 ay di mapaglalaonlaon sa cabooan ó isang bahagui ng nasasacupan ng República, cundi may cahanganan at sa pamamag-itan ng isang cautusang buhat sa Kapisanan, capag yao'y quinacailangan ng catibayau ng bayan sa panahon ng caguiipitan.

Liban na lamang cun ang Kapisana'y nasasará at totoong mahigpit ang pagcacailangan, at cun magcaganito'y maipacacana ng Pamunoan sa ilalim ng boo niyang pananagot at pag naicuhang sanguni sa Tanugan ang pagsansala ng catuiran at pagpapahaba ng taning na nababanguit sa itaas; nguni gayon ma'y caracaraca'y ipagbibigay alam sa Kapisanan cailan ma't ito'y mangyayari.

At sa cailan pa ma'y hindi na macasansala ng iba pang catuiran at macagagaua ng iba pang pagbago, liban sa nasabi na, at cun cahi ma't pairalin ang gauí ng digma ay ang may mga capangyarihan sa sandatahan ay pilit yuyuco sa mga catuirang quiniquilala dito at di macagagamit ng parusang di nabibilin sa utos.

ICALAUANG CASAYSAYAN.—*Tungcol sa República nang Pilipinas.*

20.—Ang República ñg Pilipinas ay ang Katipunan ñg mġa namamayan dito, na natatayó sa lupaing nasasaciao ñg mġa Puló ñg Luzong, ñg mġa Bisaya at Mindanao, ñg capuluang ñg Joló at ñg iba pang mġa pulopuloang nacacapit sa mġa sinabing itó at nasasa loob ñg calauacang tinatauag ñg una pa na capuluang ñg Pilipinas.

Ang Marianas, ang Carolinas at iba pang nasasacop ñg Pamunoang castila dito sa Oceania ay malalaquip sa República cun sila'y talagang maquipag-isá sa mġa taga Pilipinas sa gauang pagbabangon ñg casarinlan ó sariling basaysay.

21.—Ang lupain ñg República ay pagtatangitangiin sa mangġa nayon, at bawat isa nito'y pamamahayan ñg ilang maganac na napopoc sa isang lugal.

Ang poc ñg mangġa nayon ay tatauaguing bayan at ang poc ñg manga bayan ay panganganlang cabayanan. Ang Kapisanan ñg mangġa cabayanan ay siyang Katipunang tinatauag na República ñg Pilipinas.

22.—Ang República ñg Pilipinas ay namumuhay ñg sarili at ang pamahalaan niya ay ang nababagay sa caniyang pangalan, sa macatuid ay ang pamamahala ñg isang República.

Caya nga't mula sa Presidente hangang sa lalong maliit na may capangyarihan ay sa tauong bayan huhugutin at ualang ibang gagaoing patungtungan sa pagpili cundi ang uagas na carapatan at lubos na carangalan at capurihan at iba pang cahusayan ñg ugali na ipaquita ñg isa't isa.

Ang lahat na catungculang hindi ihalal ñg bayan, cahit ano ang uri at gaano man ang halaga ay dadaaning lahat sa sungcaran, upang mahirang ang lalong marapat, at ang matayó doon ay di mapupuing ñg pagayon lamang.

Ang matatañgi lamang dito ay ang mña Kagauad nang Pamunoan at ang mña Punongcabayanan at Punongbayan na ipalalagay ñg Presidente, ñguni't sa paraang nabibilin sa Panucalang itó.

23.—Ang capangyarihan sa pagcat-ha ñg cautusan ay tataglayin ñg Kapisanan, casama ang Presidente ñg República na inaalalayan ñg Tanunñan.

Ang nanñanñasiua sa pagpapatupad ñg mña cautusan ay ang Presidente nang República na tinutulñan nang mña Kagauad nang Pamunoan at inaalalayan ñg Tanunñan.

At ang capangyarihan sa paghatol ay tataglayin nang mña Tribunal ó Kapulunñan nang catuiran at nang mña Hucoman.

ICATLONG CASAYSAYAN.—*Tungcol sa Kapisanan (Congreso.)*

24.—Ang Kapisanan ay isang Katipunan nang mangña Tagatayong inihalal ñg mña umaambag na may carapatán, upang mangatauán sa canila at magtangcacal sa mña catuiran at pagaaring nasasaclau nang canilang Cabayanan at nang boong República.

Umaambag na may carapatán ang mña lalaquing may taglay nang mña casangcapang nabibilin sa núm. 16 at ang mña babaying nasasaclau sa icalauang pangcat nang núm. 17.

25.—Upang maihalal na Tagatayo ay quinacailanñan, bucod sa mña casangcapang naulit na nang

núm. 16, na ang mahalal ay magtaglay nang dalauangpu at limang taong singcad at nagtutumirá sa bayan ó cundi ma'y sa cabayanang quinalalagyan ng mga pumipili; sampahan ng isang hanap na malinis at maliuag na maparam na maguing pang agdon sa buhay na catamtaman at di naguiguing utang sa iba; huag magtanngan sa bayan ó sa cabayanan nang capangyarihang macapagparusa sa tauong bayan; at quilanlin siyang isa sa mangá namamayang lalong marunong at may sinimpang sariling dangal nang caramihang tauo.

26.—Hindi macapagahalal at ayon di g hindi mahahalal na Tagatayo ang sino mang humanap nang boto ó mangaco nito sa canino mang tauo.

Ang sino mang may capangyarihan na magcupcup at tumulong sa alin mang naghahanngad ay hahalanngan sa catungculan at cacapitan nang usap na nababagay sa caniyang masamang quilos.

27.—Ang catungculan nang Tagatayo ay siyang lalong marangal sa lahat na mahahanngad ng tagarito sa Pilipinas, sa pagca't ang caniyang capangyarihan ay lubhang mataas at pnaqui-quinang ng di mayabang na urian ng suyo sa bayan.

Sucal na lamang ang naturang catungculan na maguing tactac na di mapapai ng capurihan sa maguin dapat sa cania alang-alang sa cahusayan ng paquitang ugali at calaquihan ng na aalaman at casipagan; siya ang catibayang di mapupuing ng sariling dangal at pag ibig sa bayan.

28.—Ang patungtungang dapat alinsunurin sa paglalagay ng Tagatayo sa bayan ay ang dami ng mangá umaambag na may carapatan, at ng matanto ito ay ipacacana ng Pamunoang Tagapagbangon, caracaracang matamo ang tagumpay at quilanlin ang casarinlan ng Pilipinas, ang paggawa sa madaling panahon ng isang Censo ó Ta-

laan ñg mangã mamamayan, at tuloy ipahahayag ang mangã tagubiling quinacailangan ñg huag magculang at mamali.

—Sa Talaang ito maquiquita ang dami nang tauo at ñg mangã umaambag na may carapatán at gayon din naman ang bilang ñg mangã catiualang matunãod sa baua't bayan at ñg mga Tagatayó ñg baua't cabayanan, ayon sa mangã susunod.

29.—Ang mangã cabayanang bumilang ñg dalauang pu at limang libong mamamayang may carapatán ay magcacaroon ñg isang Tagatayó.

Cun humiguit sa dalauang pu at limang libo hangan limangpu libo ay dalaua; paglampas ñg limangpu hangan pitongpu at limang libo ay tatlo; cun lumampas pa dito hangan isang daang libo ay apat; at lima cun lumabis pa ñg paacyat.

Ang calabisan sa mangã naturang bilang ay di macadadagdag ñg Tagatayo cundi umabot sa isang libo man lamang na umaambag na may carapatan.

30.—Ang mangã bayang di macaabot sa isang libong mamamayan na may carapatan ay pipili ñg isang catiuala lamang; cun lumabis sa isa hangan limang libo dalaua; tatlo cun lumampas hangan sampung libo; apat cun lumampas pa hangan labinglimang libo; at lima cun lumabis pa nang paacyat.

Ang calabisan sa mangã bilang na ito ay di macadadagdag pag hindi umabot sa isang libo man lamang na umaambag na may carapatan.

31.—Bauat nayong bumilang ñg limangpu mamamayang may carapatan ay pipili ng isang mandanda; paglabis sa limampu hangan isang daan ay dalaua; mahiguit sa isang daan hangan isang daan at limampu, tatlo; mahiguit na isang daan at limampu hangan dalauang daan, apat; at lima pag labis sa dalauang daan na paacyat.

Ang di bumilang nang limampu man lamáng ay lalaquip sa mangá capit nayon sa pag pili nang matandá.

Ang calabisan na di umabot sa tatlong pu man lamang ay di macadadagdag ñg bilang ñg mangá matandá.

Ang loob ñg bayan ay isang tunay na nayon.

32.—Hindi mahahalal na matandá at catiuala ang hindi maaaring mahalal sa ano mang catungculan sa bayan ayon sa bilin ñg núm. 16 nitong Panucala, at ang ualang sariling basaysay at pamumuhay.

Hindi rin mahahalal ang mangá tumatangan ñg capangyarihang magparusa sa tauong bayan, at gayon ding hindi magagauang matandá ang nagtutumirá sa ibang bayan ni catiuala ang taga ibang cabayanan, at bucod pa'y itong catiuala ay cailangang matuto ñg salitang bayan (idioma oficial).

33.—Ang paghahalal sa mangá matandá ay gagauin sa buan ñg Septiembre ñg taong nangunguna sa pagbubucas ñg Kapisanan. Sa pag gaua nito ay magsasadya ang Punong bayan sa baua't nayon, upang ang paghahalal ay maidaos ayon sa ipinaguutos.

Ang pag hahalal sa mğa Katiuala ay gagauin sa buan ñg Octubreng susunod at dahil dito'y lalacbayin nang Punong cabayanan ang baua't bayan.

34.—Sa arao na tadhana ñg mğa nasabing Puno ay mag titipon ang mğa may carapatán sa baua't nayon at ang mğa matandá sa baua't bayan at papisimulan ang pulong, pag papauna ñg Puno sa mğa caharap na ang tunay na mag sasangalang sa capurihan at cagalingan ñg lahat ay hindi iba cundi ang mangá tauong tuga at may puring iniingat, marunong cumilala at sumunod sa catuiran at ma-

sipag; caya't ang macapag sanla nitong tatlong hiyas ang siya lamang dapat macahirám ñg pananalig ñg bayan.

Isusunod dito ang paghahalal ñg dalauang taga-pagsiyasat na maquiqui-agapay sa Puno at nang isang Kagauad na lulucluc sa harap nito at siyang mag tititic sa casulatan ñg lahat na mangyari sa pulong, at itong tatlo catauo ay ituturo at huhugutin ñg mġa caharap sa canila ring nangagcacapisan at siyang maquiqui-umpoc sa Puno sa Tribunal nang paghahalal.

Saca itatanong ñg Puno sa mġa caharap cun may ibig mag saysay ñg pagsusuhulan sa paglicom ñg botos, at cun mayroon ay sa oras ding yao'y palalaguian ñg ganap na caliuanagan at catotohanan, na hindi na isusulat ang ano mang pag uusisa. Cun totoo ang hablá ay aalisan ñg capangyarihang macapag halal at mahalal naman ang sino pamulpugan ñg casalanan, at ito rin ang gagauin sa sino mang mag bangon ñg paratang; at ang maguing hatol dito ay di mababago nino man.

Cun magcaroon nang usapan tungcol sa tinataglay na carapatan nang alin man sa mangġa caharap ay ang Tribunal ang magpapasiya nang lalong matouid at sa maihatol sa oras ding yaon ay ualang macasasalangang at macasusuay.

Pagtutuluyan ang pagpili sa mangġa matandá ó catiuala, at sa bagay na ito ay lalapit na isá-isá sa Tribunal, nangunguna ang mangġa marunong bumasa at sumulat at sasambitin ang pangalan nang mangġa tauong napipili na isusulat nang cagauad sa harap nang napili sa isang talaang' natatalaga. Cun ang napili ay di maalam bumasa ay macapagsasama nang isang marunong sa mangġa caharap, upang maquilala niya na ang pangalang caniyang sinambit ang siyang isinulat. Dito at sa

alin mang paghahalal ay ang bumutos sa caniyang sarili ay maaalisán nang botos.

Cun matapos ang pilian ay bibilangin nang Puno at ñg mangá tagapagsiyasat ang mangá botos at itititic ñg Cagauad sa casulatan ang ano mang mangyari. At cun mayari na ang casulatan ay babahin ñg malacas nito ring cagauad at cun ualang bumati at tumotol ó pag naititic ang ano mang ipaclí, ay pagpipirmahanan nang mangá caharap cun añg pinili ay mangá catiuala, at cun matandá ang mangá-nahalal ay ang pipilma ay ang mangá casangcap sa Tribunal lamang.

At lulutasin ang pulong pag nabiguian ang mğa nahalal ñg tig-isang salin, ñg casulatang guinaua, na may pilma nang Tribunal sa bauat salin, at matitira ang sinalinan sa Archibo ó Tagoan nang mangá casulatan nang bayan.

35.—Upang mahalal ang sino man namamayan quinacailangang malicom niya ang mahiguit sa calahati ñg mangá botos.

Ang mğa may carapatan cahit ano ang catungculang hinahauacan ay di macapagtataglay nang lalabis sa isang botos, at ang mğa taga pag usisa at cagauad ang huling pipili sa lahat.

Ang Punong nanguguna sa paghahalal ay di bobotos; ñguni't pagnagca patas ay maiquiquiling niya ang caniyang pasiya upang macahiguit ang caniyang magalingin.

Hindi maaaring maquisalamuha sa pulong ang sino mang magbitbit nang sandata.

36.—Sa unang lingo ñg buan ñg Noviembre ay mangagtitipon sa loob ñg cabayanan ang mğa catiuala ñg bauat bayan na dala ang mğa saling magpapaquilala nang canilang hauac na capangyarihan, upang maihalal ang mğa Tagatayong nauocol sa cabayanan.

37.—Ang pulong ay pangugunahan ng Punong cabayanan sa bahay na itinalaga nito at gagauin itong manga paghahanda: ipaquiquita ng bau't catualá ang saling dala niya; ihahalal at huhugutin sa nangagcacapisan ang pagcacaisahan nang marami na tatlong taga pagsiyasat at isang Kagauad na siyang magnonoy noy sa mga saling ini-harap, at ng tatlong sugo na magsisiyasat sa salin nitong apat na nahugot; at bago babasahin ang manga Pangcat nitong Panucala na nagsasabi ng paghahalal.

Sa quinabucasa'y magtitipon oli at dito'y pag-naipagpauna ng Puno ang nabibilin sa unang pangcat ng num. 34 ay ipababasa ng malacas ang pinagcatoosan ng manga tagapagsiyasat at Kagauad gayon din ang sa manga sugo, at ang pasiyahin ng caramihan sa manga bating ipaclí sa manga salin ó catiuala ay siyang susundin ng ualang tutol sa pangyayaring yaon lamang.

Bago gagauin nang Puno ang tanong na nasa-sabi sa icalauang pangcat nang naturang número 34 at gagauin din naman ang iba pang nabibilin pangcat ding ito. Sacá idadaos ang paghahalal nang manga Tagatayó sa paraang sinasaysay nang icapat na pangcat nang naulit na número.

Cun matapus na ang paghahalal ay tutuusin nang Puno pati nang manga tagapagsiyasat at nang cagauad ang manga botos at mahahalal ang macalicom nang mahiguit sa calahati. Cun ualang macatipon nang ganito carami ay pagbobotosang muli ang manga nagcaroon nang lalong maraming botos hangan matagpoan ang bilang na hinahanap.

At catapustapusa'y ititic nang Kagauad ang casulatan at pagcayari babasahin nang malacas at pag napalagay ang manga bating itutol ay pipilma ang lahat na caharap, at lulutasin ang pulong

capag nabiguian nang tig-isang salin ang mangá nahalal, na pipilmahan nang Puno, nang mangá tagapagsiyasat at ñg Kagauad.

Sa Kapulungan nang m̄ga matandá cun ihalal ang m̄ga catiuala ay ang pagsisiyasat ñg m̄ga salin ay gagauin sa oras ding yaon ñg Tribunal, capag naipabasa ang m̄ga salin ñg tagapagsiyasat at Kagauad na nahugot. Cun batiin at paulang halagá ang salin ñg alin man sa nahugot na ito ay hahalañgan ñg ibang pagcaisahan ñg caramihan.

38.—Cun mamatay ó di macacaya ang alin man sa m̄ga Tagatayó ay dadayo at haharap sa Kapisanan ang m̄ga nagcaroon ñg mababang bilang ñg botos sa m̄ga napili, cun umabot sa mahiguit sa calahati at cun hindi ay mag gagaua ñg bagong paghahalal sa paraang nasabi na.

39.—Ang catungculan ñg Tagatayó ay di malalangcapan ñg iba pang catungculan ano man ang uri at bagay. at hindi macahahauac noon ang maytanggap capangyarihang magparusa sa tauong bayan sa loob ñg cabayanang pinag gauan ñg paghahalal.

Ang m̄ga Tagatayo'y hindi muling mahahalal cundi mahalihan muna at macaraan ang caniyang capanahunan.

40.—Ang bawát Tagatayo'y may catungculang mangalaga sa m̄ga catuirang quiniquilala nitong Panucala sa m̄ga namamayan at magsigasig ñg icaguiguinhaua ñg República at ñg cabayanang caniyang tinatayuan.

41.—Upang matambingan ang capagalan ñg m̄ga Tagatayó ay tatalagahan sila ñg canicanilang cabayanan nang catampatang upa sa caniyang Presupuesto ó Tandaan nang magugugol at nang pagcucunan nang gugugulin.

42.—Sino ma'y di macatatangui sa catungculang Tagatayó, Catiuala ó matanda man, sa pagca't ito'y

isang suyong dapat gugulin ñg sino man sa caniyang bayan, cun may puri at dangal na sinimpan at may pagtingin sa sariling cagalingan.

43.—Sa unang arao ñg baua't taon ay mangagtiti-pon ang mangá Tagatayó sa calooban (capital) ñg República at gagauin ang hayag na pagbubucas nang Kapisanan, tuloy babasahin ang taonang calatas ñg Presidente ñg República nito ring Presidente, ó di caya'y ñg Presidente ñg Kapisanan cundi taon ñg pagbabago.

Ang mangá abala at pagpupulong ñg Kapisanan ay mumulan sa nasabing arao hangang catapusan ñg buan ñg Marzo sa taontaon. Ang mangá pulong ay hayagan at hindi macapagpupulong nang lihim cundi mapagquilalang yao'y cailangan.

Ang panahon nang pagcacabucas ay mapalalaon ñguni't catagalán na ang isa pang buan, una cung yao'y hingin nang Presidente nang República at icalaua cung yao'y mapagquilalang cailangan nang dalauang icatlong bahagui nang mğa Tagatayó.

44.—Ang capanahunan ñg nangagcacapisan ay tagal ñg apat na taon, at cung ito'y macaraan ay papalitan ang mangá datihan ñg bagong Tagatayo.

45.—Sa unang taon ñg pagcatatayo ñg Kapisanan at sa pagpapalit ay ang pagbubucas ay gagauin nang Presidente nang República na cun macatapos ñg pagbasa nang Calatas ay mangangasiua nang pagtatayó nang dalauang Paniualaan na pagcaisahan ñg marami, isa ay lima catauo ang sangcap na siyang magsisiyasat nang lahat nang salin nang iba nilang casama at ang isa'y lalaguian nang tatlo catauo na sisiyasat nang mangá salin nitong limang nauna.

Ang mğa Paniualaang ito ay siyang magbibigay saysay quinabucasan tungcol sa cayarian ó caculangán nang naturang mğa salin at siyang magma-

maealam na ualang pucnat sa mġa paghahandang gagauin, hangan mapasiya at pagcaisahan nang marami ang mġa ibangġong usapan tungcol sa caryarian nang mġa salin at calagayan nang mġa Tagatayó, bago lumampás ang sampong arao. Sa sunod nang taon gagauin, pagcatapos nang pagbubucas, ang mġa quinacailanġan sa pagpapasiya sa mġa salin at calagayan nang mġa Tagatayóng maharap na bago.

Caracaraca'y huhugot dito rin sa nangagcacapisan at sa butusang lihim nang pagcaisahan nang mahiguit sa calahati na isang Presidente, isang Pañgalauang Presidente at tatlong Kagauad, at lutasin ang paghahandá capag naisulat sa Presidente ñg República ang manġa paghahalal na itó.

46.—Ang manġa Tagatayo'y hindi mapaquiqualaman tungcol sa canilang manġa caisipan at di sila masisisi dahil dito nino mang may capangyarihan sa ano mang paraan.

Habang bucás ang Kapisanan ay di mabibigyang usap ang sino mang magcasala hangan di naquiquilala ang casalanan nang isang Paniualang ipalagay nito ring Kapisanan. Ang mġa hablá sa ano mang casalanan habang nasasará ay mabibigyang usap na di na magdadaan sa alin mang Paniualaan, nġuni't ang kapulungang hahatol ay magpapasabi sa laguing Paniualaan at dadali-daliin ang usap upang matapos agad. Samantalang ganito'y ang may usap ay di macahaharap sa mġa pulong nang Kapisanan hangan di maquilalang siya'y ualang sala.

47.—Ang manġa capangyarihan nang Kapisanan ay ito:

Una. Cupcupin at itangcacal ang manġa caturang quiniquilala sa mamamayan nitong Panucalá at pañgalagaan ang ganap na catuparan nang cautusan sa pagbabangon at iba pá.

Icalaua. Kumathá ng m̄ga cautusan, magpaliuanag sa m̄ga cahulugan nitó at paulan ng bagsic ang m̄ga naquiquilalang lipás na.

Icatló. Ilagay sa catungculan ang mahalal na Presidente nang República capag nadingig ang unang Calatas nito sa pagbati.

Icapat. Aminin bago pagtibayin ang ano mang cayaring gauin sa m̄ga taga ibang lupa at quilanlin muna ang pagcailangan bago pairalin ang ano mang digmá.

Icalima. Magbigay ó tumangui sa capahintulutang quinacailangan upang macapasoc ang m̄ga sandatahang taga ibang lupa sa nasasacupan nang República.

Icaanim. Pasiyahin taon taon cung maquita ang hamong ng Presidente ng República ang Hocbong dagat at Hocbong cati na dapat gamitin sa panahon ng capayapaan at ang maguiguing caragdagan sa arao ng digma, at maglagay ng mangá cautusan tungcol sa cahusayan at paraang dapat sundin ng m̄ga naturang hocbo.

Icapito. Ipacana taontaon ang m̄ga ambagan at ang pagaayau-ayau noon.

Icaualo. Pasiyahin ang dami nang magugugol sa pamamahala sa bayan at pagnoynoyin ang ca-toosan (cuenta) noon.

Icasiyam. Magtayo nang m̄ga Aduana (pamahalaan sa m̄ga lalauigan) at maglagay ng mangá Aransel ó Tandaan nang m̄ga opang dapat singilin sa m̄ga calacal na idoong.

Icasampu. Magpasiya nang nauucol sa pamamahala, pagiingat at pagaaluas ng m̄ga pag aari ng República at humiram sa ngalan nito ng salapi cun baga't cailangan.

Icalabingisá. Magdagdag ó magbauas ng m̄ga Katungculang quinacailangan ng isang matipid na pamamahala.

Icalabingdalaua. Pasiyahin ang halaga, timbang, uri at n̄galan nang manḡa salapi, at gayon din ang huarang lalong madali at matuid n̄g manḡa timbangan at panucat.

Icalabingtatlo. Guisingin at pasulongin ang lahat nang paraan nang hanap-buhay at alisin ang manḡa nacahahadlang sa paglaqui.

Icalabingapat. Ilagay ang paraan n̄g pagtuturo sa bayan sa boong nasasacupan n̄g República at ituro ang manḡa patungtungang susundin sa paghuhusay sa manḡa malacas at sa manḡa maysaquit.

Icalabinglima. Magcaloob n̄g manḡa Karangalan at gantí, pati nang capatawaran sa sala, na ihamong nang Pamunoan.

Icalabinganim. At catapustapusa, y pasiyahin muna ang capanagutan n̄g manḡa Kagauad n̄g Pamunoan, at n̄g Presidente n̄g República cun ito'y mahahalinhahalin na.

48.—Ang lugal na pinagpupulungan nang Kapisanan ay lubhang cagalang-galang at di mapagpapahamagan at sino ma'y ualang macapapasoc doon cun may bitbit na sandata cahima't ang Presidente n̄g República. At hindi rin macapapasoc dito ang manḡa sandatahan, liban na lamang cun ipatauag nang Presidente nang Kapisanan, upang maoli ang cahusayan sa loob na guinambala nang manḡa di marunong magbigay puri sa sarili at sa hinahauacang catungculan.

49.—Ang alin mang Tagatayó ay macapaghaharap sa Kapisanan nang ano mang panucala nang cautusan, cailan ma't ito'y gauin sa sulat; at cun ipahayag nang Kapisanan na yao'y marapat pagpulongan at pagnoynoyin ay bibiguihan n̄g salin ang Tanungan upang paglinigin nitó.

Hindi mapagbobotosan sa Kapisanan ang ano mang panucala, cun hindi maquita muna ang

manġa pinag usapan sa Tanunġan.

Ang maġa pacaná nang Kapisanan ay may bag-sic nang cautusan, nġuni't hindi pa dapat sundin cun hindi pa ilinalat-hala yaon nang Presidente.

50.—Sa manġa pagpupulong at iba pang nauucol sa panihala at cahusayan sa loob nitong Kapisanan ay ang susundin ay ang manġa Tagobiling caniyang quinathá.

51.—Ang manġa Tagatayó sa cabayanang calooban nang República pati nang tigtisang pili sa manġa tumatayo sa manġa capit cabayanan ang nagui-guing Laguing Paniualaan na, cun nasasara ang Kapisanan, ay manġangalaga sa ganap na catuparán nġ mġa Cautusan at siyang tatauag sa manġa capulong cun ito'y hingin nġ Presidente sa pagca't dumaan ang caguipitán ó may pagpupulungang lubhang malaquing bagay.

ICAPAT NA CASAYSAYAN.—*Tungcol sa Tanunġan (Senado).*

52.—Ang Tanunġan ay isang cabilugang lubos na cagalang-galang, na quinadoroonan nġ manġa tauong lalong hirang dahil sa cahusayan nġ paquitang ugali at sa calaquihan nġ naalaman sa ano mang saġá nġ carunuġan at paghahanap-buhay.

Ito'y natatalagang magpaluanag sa Kapisanan at sa Pamunoan sa canicianiyang usap na hinaha-uacan, upang ang lahat na itadhana nitong dalœua ay masamahang palagui nġ pagcatuga at catuiran; caya't ualang macaaaquiat dito sa mataas na luclucan cundi yaong mġa piling mamamayan na nagpaquita nġ di caraniuang talas nġ isip at casipagan.

53.—Ang Tanunġan ang una-unang magsisi-

gasig sa icasusulong ng pagtuturo sa bayan at ng gaua sa lupa, gauang camay at gauang magcalacal, pati ng mga daong na calacalan at pangdigma; caya't pag-aaralan ang malayong inabot ng mga iba't ibang lupa tungcol sa mga bagay na ito at iba pang icagagaling ng República, ihahamong sa Presidente ang pagpapasoc dito ng manga cagagauang hindi pa natatahacan nguni't napagquilalang mabuti, cucupcupin ang mga tañgi sa caramihan dahil sa talas ng isip at sa mga natuclasang icagagaling ng lahat at pasisiglahin ang loob ng tauo sa pagtatayó ng mga samahan at pagpapaquitaan ng canicanilang gauang carunungan paris ng mga peria at exposición at sa pagbubucas ng mabibilis na daan ng pagcacaabutan ng mga iba't ibang bayan sa pamamag-itan ng manga limbagang marunong magpahatid tungcol cabaitan at catotohanan, palibhasa'y di nasosopalpalan nang casaquiman at cadayaan.

54.—Mga Apo na tatayó sa Tanungan (Senador) at magbibibig sa canicanilang casamahan ang manga General at Almiranteng casualucuyang naglilincod; ang Rector ó namamahala sa bucal ng carunungan (Universidad Central) at ng mga Sanayang (Academia) itayó ucol sa alin man sangá ng dunong at alám; ang mga Decano ng mga Sindicatong itayó ng mga humahauac nang iisang hanap-buhay; at ang mga Director ng mga bahay na natatalagá sa pagcacaauang gaua sa tauo, na pinanganngasiuaan ng Pamunoan.

Ang mga nasabing Rector ng mga Sanayan gayon din ang mga Decano at Director ay hindi macatatayong Apo, cundi nila hingin sa Kapisanan na sila'y biguian ng capangyarihang itó sa pagca't ang canicanilang pinamamahalaan ay nacatutulong ng malaqui sa cagalingan ng lahat.

55.—Macahihiñgi din naman nitong capangyarihan sa Kapisanan at macahuhugot ñg isang Apo sa canila rin ang mğa casangcap sa malalaquing samahan sa pagcacalacal at iba pang hanap-buhay na itayó ñg mğa taga Pilipinas upang macapagbucas ng mğa mabibilis na daan at magcaabutan ang mğa malalayong bayan ó di caya'y maisulong ang mğa naturang hanap-buhay at guminhaua ang lahat.

56.—Ang ibang mğa Apo ay pipiliin ñg mğa tagapaghalal na ipalagay ñg capulungan ñg mğa Propesor sa baua't Colegiong pagturuan ñg mataas na aral ó ñg carunungan, tig-isa ang baua't Colegio; ñg mğa tagapaghalal na ipalagay ñg mğa casangca sa baua't samahan sa pagcacalacal ó hanap-buhay na hindi nasasaciao ñg núm. 55, ñguni't bumabayad ñg mğa ambagang pinacamalaqui sa lahat tungcol sa malinis na hanap na sumampa taontaon, tig-isa ang baua't samahan; ñg mğa Director sa mğa bahay na itayó sa pagcacaauang gaua sa mğa cabayanan; at ñg mğa umaambag na bumayad ñg malaqui sa lahat sa ambagan sa hanap-buhay.

57.—Ang mğa cabayanang bumilang ñg limangpung tagapaghalal na paitaas ay pipili ñg tig-isang Apo; mula sa isang daan na paaquiát dalauang Apo; at tatlo mula sa isang daan at limangpu na paitaas.

Capag ang mğa tagapaghalal ñg isang cabayanan ay di umabot sa limangpu ay pipisan sa mğa taga capit cabayanan upang macapili.

58.—Ang paghahalal sa mğa Apo ay gagauin para ñg mğa Tagatayó.

59.—Ang Tanungan ay magpapalit ñg mğa Apo bauat apat na taon gaya ñg Kapisanan; ñguni't palaguíng bucás.

Sa Presupuesto ñg calahatan ay maglalaan nang pang upa sa Presidente, Pangalauang Presidente

at m̄ga Kagauad. Ang ibang Apo ay di tatanggap n̄g ano mang upa, n̄guni't hindi magbabayad n̄g ano mang ambagan habang humahauac nang Katungculan.

60.—Sa pamula n̄g Tanuñgan at sa bauan't taon n̄g paghahalili ay ito'y bubucsan n̄g Presidente n̄g República at gagauin ang m̄ga pag hahandang nabibilin sa n̄m. 45, na ualang maiiba cundi ang bilang n̄g m̄ga Kagauad na mababauasan at madadagdagan n̄g Pamunoan alinsunod sa dami n̄g gagauin.

61.—Ang lugal na pinagpupulungan n̄g Tanuñgan ay lubhang cagalangalang para rin n̄g sa Kapisanan at ang m̄ga Apo ay di mapaquiquialaman sa canilang m̄ga caisipan gaya n̄g m̄ga Tagatayó.

62.—Ang m̄ga pulong n̄g Tanuñgan ay hayag din at upang magcaroon n̄g bagsic ang caniyang m̄ga tadhana ay cailangang maharap ang dalauang icatlong bahagi man lamang n̄g m̄ga Apo.

Ang Presidente, ang Pañgalauang Presidente at ang m̄ga Kagauad ay di macaliliban sa ano mang dahilan; n̄guni't ang m̄ga ibang Apo ay macapaghahalihalili n̄g pagliban cun may pahintulot ang Tanuñgan, matiran lamang na palagui n̄g dalauang icatlong bahagi. Sa panahon n̄g cahigpitan at cahirapan ay ualang macaliliban.

63.—Ang Tanuñga'y didiñgiguing palagui nang Presidente na parang Sangunian sa lahat na bagay na malaquing halaga at mabigat, n̄guni't ang m̄ga casagutan noo'y hindi macapipilit dito. Gayon may cun ang ano mang tadhana ay pagcaisahang macaitlo sa iba't ibang panahon ay cailangang icuhang sanguni sa Kapisanan upang pasiyahin cun dapat magcaroon n̄g bagsic n̄g cautusan.

Macapaghaharap din naman n̄g ano mang panucala tungcol sa cautusan; n̄guni't ito'y gagauing

palagui sa Presidente ng República na siyang magpapadalá sa Kapisanan cun minamagaling niya.

Sa mga pagpupulong at sa iba pang nauucol sa pamamahala at cahusayan sa loob ay susundin ang mga Tagobiling cathain nito ring Tanungan.

64.—Upang maguing Apo ay quinacailangan, bucod sa caraniuang casangcapan, ang mag taglay ng tatlongpung taong sincad; sampahan ng isang malinis na hanap na maliuag maparam at magcasiya sa isang buhay na catamtaman at sarili; at magcaroon ng mga casangcapang nasasabi sa número 52 ó macagaua ng malaquing paglilingcod sa bayan.

Ang katungculang Apo ay casing tagal ng sa Tagatayó, at itong dalauang catungculan ay di mapipisan sa isang tauo at di rin malalangcapan ng ano mang capangyarihan sa pagpaparusa sa tauong bayan.

ICALIMANG CASAYSAYAN.—*Tungcol sa mangá Sanguniang cabayanan at Sanguniang bayan.*

65.—Pagcapaghalal ng mangá Tagatayó ay ang mga catiuala sa bawát cabayanan ay magbubucod-bucod sa apat na puctó, cailan ma't bawat puctó ay bumilang ng pito catauo man lamang.

Cun ang bawat puctó ay di macaabot sa nasabing bilang ay magbubucod sa dalauang puctó lamang.

Ang mga puctong ito ang maghahalili sa taontaon ó bawat icadalauang taon sa Sanguniang cabayanan sa loob ng isang capanahunan, at maquiqualam sa mga usap sa cabayanan na parang mga casanguni.

66.—Ang mga matandá sa bawat bayan ay mag-

bubucodbucód sa dalauang puctó na siyang maghahalili bauan't icalauang taon sa Sanguniang bayan.

67.—Ang mga catungculang ito ay nagbibigay puri, nguni't ualang upa; gayon ma'y ang mga Kasanguni ay di magbabayad ng ano mang ambagan sa canicanilang capanahunan.

68.—Sasangcap sa Sanguniang cabayanan ang Punong cabayanan na siyang Presidente, ang Punong bayan sa loob ng cabayanan na siyang Pangalauang Presidente, ang mga casanguning dinatnan ng capanahunan sa cabilugan ng mga catiuala at ang Kagauad ng Pamunoang cabayanan; nguni't ito'y di macapagbibig ni macabobotos sa mga pagpupulong.

Ang Pangalauang Presidente ang hahalang sa Presidente sa boong capangyarihan nitó.

69.—Sasangcap sa Sanguniang bayan ang Punong bayan na siyang Presidente, ang Pangulo sa loob nang bayan na siyang Pangalauang Presidente, ang iba pang mangá Pangulo at ang mga Kasanguning dinatnan nang capanahunan sa cabilugan nang mga matanda at ang Kagauad sa Pamunoang bayan na hindi macapagbibig at di rin macabobotos.

Ang Pangalauang Presidente ang siyang hahalang sa Presidente sa dalauang catungculan nito na Presidente ng Sangunian at Punong bayan.

70.—Tutungculin nitong mga Sangunian ang pagpapasigla sa pagtuturo at pagaaral at gayon din ang pagpapasulong sa gaua sa lupa, paghahayop, gauang camay at pangangalacal, at cucupcupin ang mga nacacatuclas ng mga mabubuti at malalacas na paraan; gumaua ng Tandaan ng mga tauo at mga usap (Censo y Estadística) at ng yaman (Catastro) para ng tandaan ng mga lupain, bahay at hayop at iba pang pag aari; at mangalaga sa mahu-

say na pág gugol sa salapi ñg bayan, ihablá ang m̄ga sumira noon at gauain ang canicanilang Presupuesto ó Kuruan nang magugugol.

Pangangalagaan din naman nang m̄ga Sangu- niang cabayanan na sa bauat cabayanan ay mag- caroon man lamang nang isang Colegio ó Aralán na magturo nang mataas na aral at nang isang limbagan, hindi lamang upang maquilala ñg lahat ang m̄ga pacaná nang napupunoan, cundi naman upang macalat sa paraang itong mabisa ang pag- cabucas nang isip at iba pang pagcaquilalang pa- quiquinabangan sa sariling pamumuhay ñg m̄ga tauo at cagalingan nang lahat.

71.—Ang m̄ga Kasanguni sa cabayanan ay may catungculang magpaaninao at maghamong sa Pa- munoang cabayanan ñg lahat na m̄ga pacanang nahihinguil sa caguinhauahan ñg cabayanan; ma- quialam sa ngalan nitó sa pamamahala ñg salapi ñg bayan; at magtangcatal sa m̄ga duc-ha at di macacaya sa canilang m̄ga usap sa Pamunoan.

Ang m̄ga Kasanguning bayan ay magcacaroon ñg m̄ga ganito ring catungculan sa canilang qui- nantalag-yang bayan at mag hahalal ñg isa sa canila na maguiguing Pintacasing maquiquialam sa Hu- cuman, upang dito'y maganap ang m̄ga cautusan ñg ualang quiquilingan ang sino man.

ICAAÑIM NA CASAYSAYAN.—*Tungcol sa Presi- dente ñg República at caniyang Pamunoan.*

72.—Ang Presidente at Pangalauang Presidente ñg República ay ihahalal ñg m̄ga cabilugan nang m̄ga katiwala sa bauat cabayanan cahalintulad ñg paghahalal sa m̄ga Tagatayó; ñguni maquiqui- alam sa paghahalal bucod sa Punong cabayanan

na pinaća Presidente ang mġa Pintacasi nġ Repú-
blica sa bauat cabayanan na mġa taga pagsiyasat
casama nġ mġa inihalal nġ mġa catiuala, na siyang
mangangalaga upang ang paghahalal ay madaos
ayon sa ipinaguutos.

Ang Puno at ang mġa Pintacasi ay hindi ma-
cabobotos; nġuni't susugpuing mahigpit ang su-
hulan at daya sa butusan.

73.—Ang mġa tunay na casulatan nġ paghahalal
sa bauat cabayanan ay ipadadalá nġ Puno sa Ta-
nunġan at ang matitirá sa archivo nġ cabayanan
ay isang saling pinilmahan nġ naturang Puno,
nġ mġa Pintacasi at iba pang tagapagsiyasat.

Capag natanggap nġ Tanunġan ang mġa casulatan
sa paghahalal nġ lahat na cabayanan ay magpa-
pasabi sa Kapisanan ó sa Laguing Paniualaan cun
násasará, at ito'y magsusugo nġ tatlo catauon
tagapagsiyasat na maqui-alam sa pagbibilang nġ
botos.

Cun ualang macalicom nġ botos nġ dalauang
icatlong bahagui man lamang nġ lahat na kati-
uala sa mġa cabayanan ay uulitin ang paghahalal,
nġuni't ang pag bubutusan ay ang mġa nacalicom
nġ lalong maraming botos hangan sa tatlo man
lamang.

74.—Ang Pangalauang Presidente ay ang maca-
licom nġ mahiguit sa calahati nġ botos at siya ang
hahalang sa Presidente, cun ito'y mamatay ó mag-
caroon nġ tunay na capansanan bago matagpós
ang capanahunan na limang taon.

Habang hindi siya humahalang ay di macaga-
gamit nġ ano mang capangyarihan ucol sa caniyang
sariling catungculan; nġuni't paghalang ay mali-
lipat sa caniya ang boong capangyarihan nġ Pre-
sidente.

75.—Ang mahalal na Presidente ay ihaharap sa

Kapisanan ng hahalinhan at ng Presidente ng Tanungán, at cun malagay na sa talagang luclucan ng Presidente ng Kapisanan ay babasahin ang caniyang calatas sa pagbati at dito'y ipangangaco sa mahigpit na panghahauac sa sariling dangal at capurihan na pagpipilitan niya sa boong macacaya ang caguinhauan ng bayan at mag bibigay nang halimbaua sa lahat sa pagyucó at pag galang sa mga cautusan sa pagbabangon at iba pang bagaybagay.

Pagcatapos ng pagbasa ay igagauad ng Presidenteng hahalinhan ang mga saguisag na pagcacaquilanlan nitong mataas na catungculan, at quiquilanling hauac na niya ang boong capangyarihan.

76.—Ang Presidente ay siyang pinaca catauan ng bayan, caya't siya'y dapat igalang at huag pagpahamacan at di mabibiguiang usap habang di naa-alisan nang catungculan.

Ang Presidente ay hindi iba cundi ang capatid at caibigan ng lahat na taga Pilipinas, at caya lamang mauuicang siya'y nacalalalo ay sa pagca't siya ang dapat mauguna sa pagpapasunod nang ugaling maganda at mahusay at sa cabutihan nang gaua sa bayan.

Utang niya sa caniyang sariling dangal at sa Dios ang mag taglay ng isang ugaling ualang ipipintas, upang mapapurihan niya ang caniyang bayan sa harap ng mga taga ibang lupa, at mag bigay sa caniyang mga cababayan ng halimbaua ng cabaitan at casipagan.

77.—Siya ang quinaboboan ng capangyarihang magpasunod sa mga cautusan at nalalaganapan ng capangyarihang ito ang lahat na bagay na quincailangan ng cahusayan sa loob ng bacuran nang República at sa icapapanatag sa labas, ayon sa ibinibilin ng mga cautusan sa pagbabangon at sa iba pang bagay.

78.—Ang Presidente ang mag lalathalâ ng mga tadhana ng Kapisanan upang mapilit sa pag sunod ang tauo; gayon ma'y cun inaacala niya na ang alin man sa mga tadhanang ito ay macagagambala sa cahusayan sa loob at sa capanatagan sa labas ay malalaguian niya ng sansalâ (veto) sa ilalim ng boo niyang capanagutan.

79.—Ang Presidente sa sarili niyang isip ó sa hamong ng alin man sa caniyang mga Kagauad ay macapaghaharap sa Kapisanan ng ano mang panucala ng cautusan; nguni't bago gauin yaon ay didinguin muna ang Tanungán.

80.—Bucod pa'y nauucol sa caniya itong mga malaquing capangyarihang susunod:

Una. Kumathá ng mga atas at tagobiling quinacailangan sa pagtupad ng mga cautusan at mangalaga na sa boong nasasacupan ng República ay ualang maghari cundi ang madali at ganap na catouiran.

Icalaua. Gumaua ng mga cautusan at bagong pacaná na inaacala niyang dapat ihamong sa Kapisanan ucol sa cagalingán ng República, upang pagnoyoyin ng nararapat.

Icatlo. Maghalal sa mga may catungeulan sa bayan ayon sa mga cautusan.

Icapat. Acayin ang Hucbong dagat at Hucbong cati at pagayao-ayaoin sa paraang lalong nararapat sa pamamaguitan ng mga Generales na lalong may catampatan na siyang pagsasalinan niya ng Kapangyarihan.

Icalimá. Mag tuto sa paquiquipulong sa mga Pamunoang taga ibang lupa at maghalal ng mga sugo at Consul na cacatauanin niya.

Icanim. Mamahala sa pagpapabubo ng mga salapi at mag atas ng mga pag-gugulan, ng mga itinatalagá sa baua't sangá ng pamamahala sa bayan.

Icapitó. At catapustapusa'y mañgalaga sa lahat ng nauucol sa cahusayan at icatitimaua ng bayan sa mga sáquit.

81.—Ang manga hanganan nang capangyarihan nang Presidente ay itong manga susunod:

Una. Sa ano mang dahila'y hindi masasan-sala ang pagcacatipon ng Kapisanan sa mga panahon at pangyayaring nabibilin sa cautusan, at gayon ding hindi yaon mapipiguil at mapaghihiua-hiualay at cailan ma'y di magagambala ang manga pagpupulong at paglilinging nitó.

Icalaua. Hindi siya macalalabas sa nasasacupan ng República at di niya masisira ó maihihiualay at malalaguian nang ano mang capanagutan ang alin mang bahagui nang lupain nitó.

Icatló. Hindi macapagyayari ng anomang tipanan at iba pang casundó at gayon ding hindi mapaiiral ang digmá at mapababalic at mapagtitibay ang capayapaan cun ualang pahintulot ang Capisanan.

82.—Ang manga pasiya nang Presidente nang República ay pipilmahang palagui nang Kagauad na nauucol; nguni't hindi ito mananagot na casama niya cundi maquilala na itong Kagauad ang naghamong nang mga naturang pasiyá.

83.—Hihirang ang Presidente sa mga Tagatayó at Apong halili na at quinaquitaan nang ugaling ualang ipipintás sa pag ganap nang catungculan ó di caya'y sa manga naggugol nang malalaquing paglilingcod sa bayan, ng mga Kagauad ng Pamunoan na siyang tutulong sa caniya sa paglulutas nitong mga susunod na sangá:

Una. Paquiquipanayam sa tagá ibang lupa at pagcacalacal.

Icalaua. Panihala sa loob na nacasasaciao sa cahusayan sa loob, sa pagtuturo at pagpapalayó sa mga sáquit.

Icatlo. Gauang bayan, at dito'y masasama pati ng gauang lupa at gauang camay.

Icapat. Caturan.

Icalima. Yaman.

Icanim. Digmang cati.

Icapito. Digmang dagat.

84.—Ang mga Kagauad ng Pamunoan ay mababaharap sa Capisanan at Tanungan cailan ma't may ipagsasabi sa ngalan ng Presidente ó sila'y turulin cayá ng hayág nino man sa Kapulungang itó.

Nguni't cun pagbobotosan na ang dahil ng canilang pagdayo ay lalabas at di maquiquialam dito.

85.—Hihirang din naman sa mga tauong nabanguit sa n: 83 at sa mga Katuuala at Punong bayang halili na at quinaquitaan ng ugaling ualang ipipintas, ng mga ihahalal niyang Punong cabayanan, na siyang pagsasalina niya ng boong capangyarihan sa loob ng cabayanang masacop nitó.

86.—At gayon ding hihirang sa tatlong iharap sa caniya ng Sanguniang bayan ng gagauing Punong bayan na cacatauanin niya sa bauan bayan. Upang mabilang sa mga ihaharap ay quinacailanang nagdaan sa pagca matanda ó Pangulo at di napapintas sa ugali.

Ang mga Pangulo na siyang catuuala ng Punong bayan sa bauat nayon ay ihahalal ng Punong cabayanan sa mga mapili ng umaambag na may carapatán. Ang pagpili sa mga Pangulo ay caparis din sa mga matanda.

87.—Ang catungculan ng Punong bayan at ma-nga Pangulo ay tatagal ng dalauang taon; at ang mga Punong cabayanan ay apat, liban na lamang cun bago lumampas ang taning na ito ay mapagquilala ng Presidente na ang cagalingan ng boong República at ang sariling cagalingan ng cabayanang

quinlalaguian ay nagcacailangang siya'y halinhan nang iba.

88.—Sa bauat sangá n̄g pamamahala sa bayan ay magcacaroon n̄g Lugal cagauad na siyang Pañgalauang Puno sa baua't Gauaran; sa bauat Pitac ay maglalagay n̄g isang Oficial at m̄ga catulong at manunulat na quinacailangan sa madaling paglulutas n̄g mangá usap.

Ang mangá Katungculang ito ay maguiguing isang tan̄ging hanap-buhay gaya naman n̄g sa mangá Hocom at sandatahan, at ualang macapasoc dito cundi magdaan muna sa sungcaran, maguing sa hagdang mataas na buhat sa baitang n̄g mangá Katulong na paitaas, maguing sa mababa na quinalalagyan n̄g mangá manunulat at iba pang alagad na quinacailangan sa baua't sanayan.

Ualang maguiguing dahil n̄g pagtaas dito sa dalauang hagdan cundi ang catagalan at ang mangá tan̄ging paglilingcod na gauin n̄g may Katungculan, cun yao'y mapatotohanan at marapatin n̄g Tanungan. Upang macalipat mulá sa mababa tungo sa mataas na hagdan ay cailangan ding magdaan sa sungcaran.

89.—Ang lahat na Katungculan sa bayan cahit ano ang quinauculan ay babayaran n̄g catamtaman, liban na lamang ang mangá nasasabing ualang bayad sa mangá cautusan, at di matatalagahan n̄g ano mang upa ang mangahiualay sa Katungculang ito. Ang sino mang mapahamac sa pagtupad n̄g Catungculan at dahil dito'y marapatin n̄g Kapisanan na gantihin ang gauang yaon, ang bihis ay ibibigay na paminsanan sa halagang pasiyahin nito ring Kapisanan.

90.—Ang mangá sanayan (oficina) n̄g Bayan ay bubucsan umaga't hapon gaya n̄g sa mangá mag-

cacalacal, at magtatayó lamang n̄g mangá cala-
laguiang tunay na quinacailangan sa madaling
paglulutas n̄g mangá usap.

91.—Baua't Punong cabayanan ay magcacaroon
n̄g nasasacupan niyang mangá oficial, catulong
at manunulat na quinacailangan sa iba't ibang
sangá n̄g pamamahala sa cabayanang nasasacop
niya, at ang oficial na catiuala sa cahusayan sa
loob ay siyang Kagauad na maguiguing pang-
lauang Puno sa Sanayán n̄g cabayanan.

Ang m̄ga manunulat ay caniyang ihahalal capag-
nasungcad n̄g Sanguniang-cabayanan.

Ang sino mangatungculán sa cabayanan ay dapat
macaalam n̄g salitá dito.

92.—Baua't Punong bayan ay magcacaroon nang
isang kagauad hugot sa baitang n̄g m̄ga catulong
at n̄g m̄ga manunulat na ihahalal niya, capag na-
sungcad n̄g Sanguniang-bayan. Magcacaroon nang
isang catulong na Comisario n̄g Pangalagaan na
may bayad. (Comisario de Policía).

ICAPITONG CASAYSAYAN.—*Tungcol sa panihala- nang catuiran.*

93.—Ang capangyarihan sa paghatol at sa pag-
papatupad sa maguing hatol ay tataglayin lamang
n̄g m̄ga Kapulungan (Tribunales) n̄g catuiran at
n̄g m̄ga Hocom, na ualang magagaua cundi ang
mag lapat n̄g m̄ga cautusan sa usap ó gauang ihablá.

94.—Itatadhana n̄g m̄ga cautusan ang pagcaca-
sunodsunod ng m̄ga paraan at pag uusisang dapat
gauin sa m̄ga usapin sa boong nasasacop n̄g Re-
pública, at ang panununtunan ay ang camunting
sabi at ang caliuanagan at lilipulin yaong mangá
gauing luma na ualang quinauculan cundi ang

mag acsayá ng mga papel at ang pahabain mag parating man saan ang mga casulatang usap.

Bibiguiang ang mga nahablá sa usap-sala ng boong-caluan upang magamit ang mga paraang quina-cailangan nila sa pagliligtas sa canilang catauan sa ano mang calagayan ng nasabing usap.

Catagalan ng mga usap-sala ang anim na buan at pagcaraan nitong taning ay dudusahin nang mahigpit ng mga Capulungan ang mga Hocom na di magpaquita ng tunay na cadahilanan nang pagcabalam.

95.—Magcacaroon ng iisa lamang sacdalan (fuero) sa lahat na usap sala at usap catuiran, bucod lamang ang mga sandatahan na magcacaroon ng sariling sacdalan cun sila'y magculang sa mangá Cautusang nauucol sa canilang casamahan; nguni't masasacupin din sila ng sacdalan ng lahat cun sila'y magcasala sa paquiquisama sa mangá tauong bayan.

96.—Aalisin ang mangá Pintacasing hindi upahan ng bayan, pagca't sa haharapin ay ang mangangasiua ay ang tunay na may usap ó di caya'y ang mangá Abogadong biguiang nito nang kapangyarihan.

Gayon ma'y cun ang may ari ay ualang cáya at di macaquita ng Abogadong magmacaalam ay macapaglilagay ng mga taning sugo na mangatauan sa caniya, nguni't ang mga sugong ito ay di mapapara sa mga tunay na Abogado na bumabayad ng ambagan dahil sa canilang katungculan.

97.—Ang mga cahalili, Hocom at iba pang may katungculang nacacapit sa sangang ito ay mananagot na isa-isa sa mangá gauang pagcuculang sa cautusan, at sino mang mamamayan ay macapaghahablá tungcol sa pagpapasuhol at masamang paggamit ng katungculan.

98.—Sa calooban ng República ay magcacaroon nang isang kataastaasang Kapulungan ng catouiran na mag bubucod sa quinacailangang Licmoan (Sala) na lalaguian ng limang cahalili baut isá; sa baut calauacan (Region) ay lalaguian ng isang Kapulungan (Audiencia ó Tribunal) na may tatlong cahalili; sa baut Hucuman (Distrito Judicial) ay magcacaroon ng isang Pangulong Hocom (Juez mayor); at sa baut bayan ay isang Hocom na taga pamaguitan (Juez de Paz), na ihalal ng Presidente ng Kapulungang nacasasacop capag naiharap ng Sanguniang bayan ang mangga mamayang lalong marapat sa catungculang itó cun may sariling pamumuhay.

Sa boong nasasacupan ng República ay magcacaroon ng anim na calauacan man lamang na iaayao sa mga lupang lalong nauocol ayon sa dami ng mga lumatahan, at sa baut calauacan ay magcacaroon ng mga Hucumang macailangang sa madali at matuid na pag aayos ng catuiran.

99.—Sa siping ng mga Kapulungan ng catuiran ay malalagay ang casamahan ng mga Pintacasi ng República na pinangungunahan ng Punong Pintacasi.

Ang mga Pintacasing itó ang mangag aalaga sa mahigpit na catuparan ng mga cautusan at maquiqualam hindi lamang sa mga usap-sala at usap catuiran (Juicios criminales y civiles), cundi naman sa mga usap-bayan (expedientes administrativos). Sila rin ang macapagpapatoolo sa mga gaua at casundong ibig pagtibayin upang paniualaan.

Sa baut cabayanan ay magcacaroon ng isang Pintacasi na casingtaas ng Pangulong Hocom, at cun dito'y magcaroon ng dalauang Hucuman ay ilalagay sa Piling ng Hucumang (Juzgado) uala sa loob ng cabayanan ang isa pang Pintacasing catulong na capantay ng kagauad ng Hucuman.

Sa bauat Kapulungān ay magcacaroon din nang isang Pintacasi na casingtaas ng Cahalili, nguni't ito'y ualang paquiquialaman cundi ang mga usap sa Kapulungān: at sa calooban (capital) ng República lalagay ang Punong-Pintacasi na siyang mag tututo sa mga ibang Pintacasing quinacailangan upang mapaquialaman ang mga usap sa cataastaasang Kapulungān at sa mga Sanayan ng Pamunoan at gayon din ang paghuhusay at pamamahala sa casamahan.

Sa bauat bayan ay magcacaroon ng isang Pintacasing-bayan na huhugutin sa mga kasanguning casalucuyan.

100.—Sa mataas na hagdan nang pañgañgatungculang-hocom ay macapapanhic cun mag daan sa suncaran mula sa unang baitang ng mga kagauad ng Hucuman at mga Pintacasing catulong, at ang pagtaas ay para ng sa pañgañgatungculang bayan dahil sa catagalan at sa malalaquing paglilingcod na pinatotohanan at minarapat ng Tanungān.

Sa pañgañgatungculang ito ay ualang tatangapin sa hagdag mataas cundi ang mga Doctor sa ca-tuiran (Doctor en derecho) at ang mga Abogado.

101.—Tatalagahan ng Kapisanan ang mga naglilingcod sa pañgañgatungculang Hocom ng catamtamang bayad, upang magcaroon sila ng pitagan at casarinlang quinacailangan sa maluag na pagtupad ng mahal nilang catungculan; at huag tutulutān na sa mga Kapulungān at Hucuman ay magcaroon ng mga manunulat at iba pang alagad na taga mababang hagdan na di bibiguan ng catamtamang upa, upang mailagan ang masasamang gauing pinag apuhan na sa ilalim ng yamungmong ng Pamunoang castila.

102.—Ang lahat na cahalili sa cataastaasang Kapulungān ang hahatol sa Presidente ng República

capag naipahayag ñg Kapisanan na ito'y may casalanan, pagca nahalinhan sa catungculan.

At ang isang Licmoan nitó ring Kapulungán ang hahatol:

Una. Sa mġa Kagauad ñg Pamunoan, pagnaipahayag ñg Kapisanan na sila'y may casalanan.

Icalaua. Sa mġa Tagatayó at Apo, cun maipahayag na sila'y may casalanan ñg isang Paniualang ipalagay ñg canicanilang casamahan.

Icatló. At sa mġa cahalili nito ring Kapulungán at ñg mġa natatayó sa calauacan at sa mġa Pintacasing capantay ñg mġa cahalili at sa mġa Punong cabayanan.

103.—Isang cabooan (Código) ñg mġa cautusan ang iiral sa boong nasasacop ñg República at dito ipagsasaysay ang bilang ñg mġa Hucumang itatayó gayon din ang mġa capangyarihan ñg isa't isa at ñg bauat Capulungán ayon sa patuntungán nabibilin dito sa Panucala.

104.—Sino mang nalalagay sa pañganġatungculang-hocom ay di macalihinġi ñg ano mang upa sa mġa usap-sala at usap-catuiran at iba't iba pang pag gamit ñg catungculan. Pagcatapos ñg mġa usap ay babayaran ang costas ñg mahatulang magbabayad nito at ang cabooa'y guguling lahat sa mġa papel-multá na itatahi sa mġa sulat-usap.

105.—Sa baa't bahay-bayan ay magcacaroon ñg isang silid na parusahan, sa bauat Hucuman ay isang bilangoan at sa baa't Capulungán ay isang Presidio.

Ang pasunod na iecaná sa mġa parusahang itó ay ang lalong nauucol sa pagcaaua=sa tauo at sa pagbabalic loob ñg may mġa sala.

106.—Ang mġa Cahalili at Hocom pati naman ñg mġa Pintacasi ay di mapaquiqualaman sa pag gamit ñg canilang capangyarihan at paris din ñg

may mga catungculang bayan at sandatahan na di maaalisan ng catungculan cun ualang usap at hindi maililipat sa ibang lugal cundi nila hingin o dumating caya ang panahon ng canilang pag taas, ayon sa ipinaguutos.

ICAUALONG CASAYSAYAN.—*Tungcol sa mangga ambagan.*

107.—Ang Capisanan ang magpapasiya ng gugulin sa taontaon sa lahat ng sangá nang pamamahala sa bayan alinsunod sa Curuanz (Presupuesto) iharap sa caniya ng Kagauad sa Yaman, at siya ring mag aatas ng mga ambagang macayang ibayad ng isa't isa ayon sa panucalang (plan) iharap nito ring Kagauad. Sa pagbabayad ng ambaga'y ualang maliligtas cundi ang mga Apo na hindi mahalal na Presidente, Pangalauang Presidente at mga Kagauad ng Tanungan; ang mga Punong-bayan, ang mga kasanguning bunot sa cabilugan ng mga Catuala at Matanda at ang mga Pangulo, na hindi magbabayad ng anomang ambagan habang gumugusad ng catungculan.

Hindi rin magbabayad ang mga tauong napapasoc sa sandatahan ng República at ang pangcat ng mga c.ual sa Hochong dagat at Hochong cati.

108.—Pipilitin na ang mga ambaga'y tapatan at huag pailalim, bucod sa magaan.

Ang ulohan ang ambagan (contribución ó capitación personal) ay babayaran ng lahat ng taño na hindi magcacalamangan mula sa edad na labingualong taong singcad hangan sa di na macacaya sa gaua sa halagang maluag pasanin ng mga duc-ha.

Ang ambagan sa hanap-buhay (contribución de ren'as ó industrial) ay babayaran ng mga sina-sampahan ng halagang lumalabis sa pagaagdon sa

buhay na catamtaman, dahil sa hinahauacang pag-aari ó hanap-buhay.

Ang ambagang bahay (contribucion urbana) ay dadalhin n̄ng may m̄ga ari n̄ng bahay na inuupahan ó talagang paupahan.

109.—Macagagamit lamang n̄ng ambagang pailim upang macupcup ang m̄ga calacal nitong bayan ó di caya'y cun ang bigay na cabigatan ay may cauyang paquinabang, ó cun di ma'y upang mapiguil ang malabis na pagsusunodsunod sa catauan.

Cava't ang m̄ga Aransel n̄ng m̄ga pamahalaan sa lalauigan (Aduana) ay isusunod at ibabagay sa guinagamit sa m̄ga capit lalauigan (puertos vecinos) at n̄ng marami sa m̄ga ibang sacupan.

Ang papel na may tatac ay gagamitin lamang sa man̄ga catibayan (títulos), sa m̄ga multa at sa m̄ga casundong itititic n̄ng ualang bayad n̄ng man̄ga Pintacasi sa Pangulong Hucuman (Juzgados mayores), at ang papel na pangdigquit ó pangdiquit (timbre móvil) ay gagamitin lamang sa m̄ga padalahan sa coreo, sa cauad (telégrafo) at suclian (giro).

Ang loteria ripa at ang m̄ga patente sa juego at ang hulugan sa sabong ay maguiguing pangit, na anino lamang n̄ng Pamunuang castila; sa pagca't sa haharapin ay ang lahat na laro ó ripang may tayaan ó pustahan ay maguiguing salang paguusiguin n̄ng may m̄ga Kapanyarihan.

Ang m̄ga sabun̄gan ay mapaparis sa man̄ga pareha n̄ng cabayo, at ipaubaya sa may ibig ang pagcacaná noon; n̄nguni't babahagui sa paquinabang ang Pamunoan. Kalaquihan na ang pahintulutan ang sabong sa catapusang lingó n̄ng bava't buan at sa capistahan n̄ng pagtatayó n̄ng República, at di na mangyayari sa ibang arao pa.

Sa lugal nitoy ang pahiralin ay ang m̄ga Mangharan at peria (Exposiciones y férias), ang m̄ga

palabas at aliuang macapagstusulong sa m̄ga hanap-buhay ó di caya'y macababago sa masasamang gauil ó cundi ma'y macapagtuturo n̄g pagquilala tungcol gauang carictan (bellas artes.)

110.—Ang icallong bahagui n̄g mangasingil sa bauat bayan ay iingatan sa Tagoan n̄g cabayanan na pangangalagaan n̄g isang nangangatungculan sa yaman sa ilalim n̄g pamamahala n̄g Punong-cabayanan na siyang magaatas n̄g pagcacagugulan at n̄g m̄ga Casanguning-cabayanan na mag habalihalili sa catungculang umayon sa pagpapabayad.

Ang dalauang icallong bahagui ay dadalhin sa Caloobang tazoan (Tesoro Central), na paaalagaan sa Banco n̄g Pilipinas na uuyanan n̄g m̄ga tanging pagcacaloob, at ang maguiguing catibayan n̄g salaping ito ay ang malinis na puhunan n̄g nasabing Banco at cun culang pa ay ang m̄ga pag aari n̄g m̄ga calamitang nangangasiua dito.

111.—Bauat Punong bayan ay tutulungan nang m̄ga Pangulo sa paniningil bauat icallong buan n̄g m̄ga ambagan, at ang masingil ay aalagaan n̄g Kasanguning may pagaaring casiyang ipanagot, na siyang pipilma pagtanggap sa m̄ga tandaan n̄g paniningil, hangan maisulong ang masingil sa Tagoan n̄g cabayanan.

112.—Ang Sanguniang-bayan ang gagaua sa taontaon n̄g Curuan n̄g pagcacagugulan sa bayan pati n̄g panucala n̄g m̄ga ambagang dapat ipalagay sa caniyang nasasacupan cun may pagcucunan, at ipadadala yaon sa Sanguniang cabayanan na siyang magboboo sa m̄ga Curuan sa bayan-bayan upang magcapisanpisan sa Curuan n̄g boong cailangan n̄g cabayanan.

Itong Curuan n̄g cabayanan pati n̄g panucala n̄g m̄ga ambagan sa boong Kabayanan at bauat bayan ay ipadadala sa Kagauad sa Yaman, upang mapa-

lagay sa Curuan at Panucala ng calahatan at mapagsiyasat at mapagnoynoy ng Kapisanan.

Ang mga cailangan sa bawat bayan ay tatacpan ng salapi sa cabayanan, caya't ipaguutos ng Punong cabayanan ng macapagpacuha sa Tagoan ng halagang nasasabi sa Curuang napagtibay na ang bawat Punong-bayan na pipirma sa sulat-bayad (Carta u orden de pago) o recibo casama ng Kasanguni sa Yaman.

Ang mga cailangan ng Kabayanan ay tatacpan ng salapi ding ito at cun magculang ay pupunan sa iniuucol sa calahatan.

113.—Ang mga olat (cuentas) ay magcacaroon ng dalauang hanayan, isa sa pumasoc at isa sa lumabas, at dadalihin ng mga Kagauad ng Sanguniang bayan at may tungcol nito sa Pamunoang cabayanan; at sa taontaon ay ipadadalá ng mga Punong cabayanan sa Kagauad sa Yaman, upang mapag isa ang mga olat sa iba't ibang sangá at maiharap sa Kapisanan.

114.—Ang Pamunoan ay di macauutang sa loob o labas ng República cundi quilanlin ng Kapisanang yao'y cailangan at pasiyahin tuloy ang cahalagahan at ang paraang gagauin upang mabayaran ng unti-unti.

115.—Ang mga Sanguniang bayan ang magtungcol ng mga Talaan ng tauo at yaman o pagaari (Centro, Estadística y Catastro), tangi ang Talaan ng hayop, lupa at bahay (Registro de la propiedad) at ng mga paglilipatlipat ng mga bagay na ito, upang tumibay.

Dito sa mga huling gagauin ay macasingil ng camunting upa na siyang pagcucunan ng magugol sa lahat ng gagamitin at sa quinacailangang catulong at alagad sa Sanayang bayan, pati nang upa ng Kagauad at ng Comisario cun maaabot pa.

116.—Ang mga Hocom na tagapamaguitan ang magdadala ng Talaang bayan (Regis'ro civil) na siyang paglatandaan ng panganganac, pagcacasal at pagcamatay, at sa mga capagalang ito ay macasisingil ng camunting upa na pagcucunan nang gagamitin at ibabayad sa Kagauad at iba pang catulong sa Hucuman (Juzgado).

ICASIYAM NA CASAYSAYAN.—*Tungcol sa
Lacas ng Bayan (Fuerza militar.)*

117.—Sino mang mamamaya'y di macatatangui sa pananandata cun siya'y cailannganin ayon sa cautusan, nguni't di mapipilit ang alin man hangan may magcusang pumasoc.

Ang Kapisanan ang magpapasiya sa taon-taon ng dami ng lacas sa dagat at cati na dapat ingatan sa cahusayan sa loob at capanatagan sa labas ng Republica.

118.—Magtatayo ng mga aralan sa pananandata ayon sa mga houarang lalong mabuti na maquita sa iba't ibang lupa, na pagtuturuan ng lahat nang paraan sa paquiquidigma sa dagat at cati, at pipilitin na ang pangcat ng mga caual ay matuto ng mga bagay na nasasaclao ng simulang aral (instrucción elemental).

Ang sino mang maghangad mula sa pangcat ng mga caual hangan sa baitang ng Sargento ay pahihintulutan sa panahong payapa na macapasoc sa mga aralan sa pananandata, upang macaaquiati sa pangcat ng mga Puno (clase de Jefes).

Ang pagtaas ay manununton lamang sa catagalan o sa malaquing paglilincod na napaglinao at natu-rayan sa pamamag-itan ng isang hatulan.

119.—Ihahanay ng Kapisanan sa pamamag-itan ng

nauucol na cautusan ang lahat na quinacailangan sa pagtatayó, pagbuhusay at pamamahala na lalong mabuti ng Hochong dagat at Hochong cati.

120.—Sa bauat baya'y ang mga bagong-tauong sumapit sa dalauangpung taong singcad ay papasoc sa sandatahan ng República, bucod lamang ang manga nagaaral sa mga Colegio, Alulod nang carunungan (Universidad) ó Bucal ng carunungan (Universidad central), na natatayó sa ibang bayan at ang mga hindi macacaya na may tunay na cadahilanan.

Sino ma'y ualang macatatangui sa pag gusad na itó at sa mga bagongtauo ring itó huhugutin ang macailangan sa mga alagang Hocbo (fuerza permanente) cun ualang mag cusa.

Ang mga naturang bagongtauo'y magbubucod sa dalauang puctó na maghahaliling gumusad sa bauat anim na buan, cun ang bauat puctó ay di nagcuculang sa dalauang pu catauo; nguni't cun magculang ay gugusad na lahat sa loob ng isang taon.

Sila'y pagpupunuan ng Comisario ng Pangalagaan (Policia) at sila rin ang maguiguing lacas na taga pagalaga sa bayanbayan, upang maganap ang mga atas ng Punong bayan at Hocom na tagapamaguitan na siyang malapit nilang Puno at ng Punong-cabayanan na siyang lalong Puno.

Ang Comisario ng Pangalagaan ay hubunutin sa mga nahialay sa sandatahan mula sa baitang ng Sargento na paitaas, cailan ma't di naquitaan ng ipipintas na ugali; siya'y babayaran at quiquilangling parang isang Teniente ng Hocbo at siyang magtatayó at magtuturo sa caniyang acay na lacas na parang tunay na sandatahan sa Hocbo.

Ang nangapapasoc sa sandatahan ng República ay di magbabayad ng ano mang ambagan at paramantan at pacacainin ng Pamunoan sa bayan habang gumugusad ng catungculan.

121.—Sa calooban ng República at sa mga bayang malalaqui at daldalan ng sarisaring tauo ay maglalagay ng isang casamahan ng mga Polisonte, at ang macapapasoc dito ay ang mga tauong may pinagaralan at quilalang may iniagat na dangal at tuga ang pamumuhay, na mauauangis sa Comisario sa caupahan at catayuan.

Ang mga nasabing Polisonte ang siyang mangangalaga sa bayan at tutulongan ng lacás na ibigay sa canila ng Comisario sa paghuhusay, at malalagay para rin nitong Comisario sa ilalim ng capangyarihan ng isang Prepecto na babayaran at quiquilanling parang isang Capitan ng Hocbo.

122.—Pipilitin na sa Hocbong cati at Hocbong dagat at sa mga Pangalagaan ay tingnan ng mga Puno ang canilang nasasacop na parang tunay na anac, cayá susugpuin ng ualang aua hindi lamang ang paglabag sa Puno cundi naman ang masamang pasunod sa mga sacop.

123.—Sa panahon ng digma ay papapagsandatahin ang mga lalaquing ualang asaua mula sa dalauangpu at isang taon hangan limangpu, at cun di pa magcasiya ito ay tatauaguin ang mga uala ring asaua mula sa labing ualo.

ICASAMPUNG CASAYSAYAN.—*Tungcol sa pagtuturo sa bayan.*

124. Ang pagtuturo sa bayan ay magcacaroon ng tatlong pagtang: una simulang aral; icalaua mataas na aral; icatlo mga carunungan.

Sa simulang aral ay ituturo ang pagbasa, pag-sasalita at pagsulat ng mahusay nang uicang tagalog na siyang uicang bayan (idioma oficial), at camun-

ting pagcaaninao ñg uicang inglés, pagbilang at ñg m̄ga quinauculan ñg sarisari-g bagay na naqui-quita sa ibabao ñg lupa (Ciencias exactas, físicas y naturales), at pupunan ñg camunting pagcaquilala ñg catungculan ñg tauo at ñg namamayan.

Sa mataas na aral ituturo ang dalauang sunduan (curso) ñg uicang inglés at dalaua ring sunduan ñg uicang francés na isasalit sa m̄ga iba't ibang sunduan ñg m̄ga sipí ñg nabanguit na carunungán at iba pang nauucol sa caugalian at pamamahala sa bayan (Ciencias morales y políticas), at ñg m̄ga pasimulá ñg pag gauá ñg m̄ga libro at pagsulat sa m̄ga limbagan at ñg m̄ga gauang carictan (principios de literatura y bellas artes).

Sa m̄ga carunungán ituturo ang malaqui at ganap na pagcaquilala ñg iba't ibang sangá na nasatlaò ñg talas ñg isip at talas ñg camay. Sa carunungán ng pilosopia at panunulat ay malalaquip ang pagtuturo ñg uicang latin at griego.

125. Sa bauat baya'y magcacaroon ñg isang aralán ñg bayan, at dito'y nacapapasoc ñg ua'ang upa ang m̄ga batang lalaqui at babayi na ibig macataroc ñg simulang aral, at ito'y pangangasiwaan ñg Sanguniang bayan na siya ring magpapalagay ñg m̄ga Maestrong catulong sa baua't náyon.

Sa bauat cabayanan na may calaquihan ay pipiliting macapaglagay ng isang Colegio na pagtuturuan ñg mataas na aral, at sa bauat bayang pinacamalaqui at mainam sa lahat ay magtatayó ñg isang Alulod ñg carunungan (Universidad).

Sa calooban ñg República ay maglalagay ñg bucal ñg carunungan (Universidad Central) at dito at sa malalaqing bayan ay maglalagay din naman ñg m̄ga Sanayan (Academias y Conservatorios) sa ibat ibang sangá ñg carunungán, gauang carictan at talas sa lianap-buhay; casiping naman dito ang m̄ga

bahay na itinatalagá sa pagcacaauang gauá sa m̄ga duc-ha at may m̄ga saquit.

126.—Ang m̄ga Propesor sa simulang aral ay cailangang mag taglay n̄g catibayan n̄g pagcabatsilier sa mataas na aral, at ang m̄ga Propesor dito sa mataas ay magcacaroon naman n̄g catibayang hauac n̄g isang Licenciado ó Doctor sa ano mang sañgá n̄g carunungan. Ang m̄ga Propesor sa m̄ga carunungan ay cailangang maguing Doctor sa sañgang ituturo.

127.—Casapol nitong pañgañgalaga sa isip nang bayan ang pañgañgalaga naman sa catauan, at dito'y sasanayin ang lacas n̄g m̄ga nagsisipagaral n̄g unti-unti hangang matayang totoo at magamit sa pag aagao buhay (lucha por la existencia).

128. Ang Tanungan, at sa capaniualaan nito'y ang m̄ga Sanguniang cabayanan, ang cadóroonan n̄g mataas na pañgañgasiua sa pagtuturo sa bayan, at dahil dito'y pag-aaralan at ihahamong sa Capi-sanan ang lalong mabuting pagpapatayó n̄g m̄ga Aralán at ang paraang lalong mabisa upang macapag aral ang lalong salát, at bucod pa'y pañgañgalagaan na magcaroon ang m̄ga Propesor nang catamtamang upa sa pagca't ang caalama'y isá sa malalaquing panulong sa icadadaquila n̄g bayan.

129.—Ang m̄ga Colegiong ibangon n̄g m̄ga mamayan ay ibabagay sa m̄ga sinabi dito.

130.—Capag totoong nacalat na sa boong Capuluan ang uicang inglés ay siyang gagauing uicang-bayan.

MAÑGA CAPUPUNAN.

Cailan ma't aminin n̄g Capisanang Tagapagbangon ang Panucalang itó ay siyang maguiguing maliuanag na sigao at mistulang anino n̄g m̄ga hinagap at

pácay n̄ Pagbabangon (Revolución); caya't alin mang Tagapagbangon na mag ibá n̄ lacad at di tumulong sa paglalatag nitó mulang maagao ang tagumpay ay tutucuying mag lililo sa caniyang bayan.

Habang umiiral ang Pagbabangon ay gagamitin itó n̄ Pamunoang Tagapagbangon na parang pang dagdag na cautusan; caya't itó ang ipupunó sa m̄ga caculan̄gan n̄ m̄ga umiiral na cautusan at gagauin ang boo niyang macacaya upang maihandá ang bayan, n̄ pagsapit n̄ tagumpay ay caracaracang mapairal at maipasunod ang boong maisasalio at papayagan n̄ di ugaling cabagayan n̄ digmá.

Capagcatayó n̄ unang Capisanan n̄ República ay mumulan ang pagcat-há n̄ tunay na cautusan sa pagtatayó (Ley constitucional), na huag sisinsay sa m̄ga patuntuñgang natititic dito sa Panucala at sa m̄ga Pagbabagong ihatol n̄ caramihan sa bayan, pagca't ang cautusang yao'y siyang bugtong na catibayan sa pagpasoc sa cabilugau n̄ m̄ga bayang timaua.

INDICE

Sa bayang Pilipinas.	13
Ang tunay na sampung utos ng Dios	17
Unang casaysayan.—Tungcol sa mga taga Pilipinas.	17
Icalauang casaysayan.—Tungcol sa República ng Pilipinas	26
Icatlong casaysayan.—Tungcol sa Capisanan (Congreso)	27
Icapat na casaysayan.—Tungcol sa Tanuñgan (Senado).	39
Icalimang casaysayan.—Tungcol sa mga Sanguniang cabayanan at Sanguniang bayan	43
Icaanim na casaysayan.—Tungcol sa Presidente ng República at caniyang Pamunoan.	45
Icapitong casaysayan.—Tungcol sa panihala ng catouran.	52
Icaualong casaysayan.—Tungcol sa mga ambagan.	57
Icasiyam na casaysayan.—Tungcol sa lacas ng bayan (Fuerza militar).	61
Icasampung casaysayan.—Tungcol sa pagtuturo sa bayan	63
Mga capupunan	65

